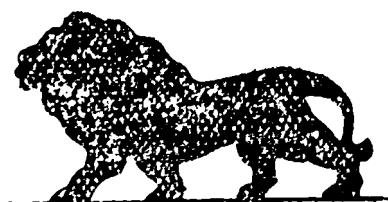

ਅਮਰ ਗੀਤ

ਬਾਵਾ ਬਲਵੰਤ

ਸਿੰਘ ਬੁਦਰਜ਼, ਅਨਾਰਕਲੀ, ਲਾਹੌਰ

ਸਤ ਹੋਰਾਖੜੇ:

ਜੂਨ ੧੯੪੨

Published by Sewa Singh, Manager, Panjabi Piare,
for M/s. Singh Bros., Lahore; and printed by
L. Ram Saran Das, at the
Commercial Printing Works, Anarkali, Lahore.

ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿਧ	ج.مٌت پرسدھ
ਮਹਾਨ ਚਿੜਕਾਰ	ماہان چੰਤਰਕار
ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ	خان بہادر
ਐਮ. ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ	اےٽم۔ عبد الرحمن
ਚੁ.ਗਤਾਈ	چفتائی
ਨੂੰ	نُور

ਧੰਨਵਾਦ

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਿਤਰਾਂ-ਸਾਂ
ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ 'ਰਾਜ' ਅਤੇ ਸਾਂ
ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨ-
ਵਾਦੀ ਹਾਂ। ਇਕ ਨੇ ਧਨ ਦੀ
ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਨੇ
ਸਾਹਿਤਕ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ
ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਰੂਹ ਨੂੰ ਬਹੁਤ
ਹੱਦ ਤਕ ਪ੍ਰਛੱਲਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।
ਬਲਵੰਤ

੩੩ਕਰਾ

ਪੈਰਾਮ-ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ ਚੁਗਤਾਈ ੭
ਸਤਿਕਾਰ-ਪਾਲ ਸਿੰਘ ੮

ਪਿੱਪਲ ਦੀਆਂ ਛਾਵਾਂ	੧੩	ਕਲਪਨਾ	੩੦
ਵਣਜਾਰੇ	੧੫	ਕਾਫਲਾ	੩੨
ਸਾਂਝ	੧੬	ਅਧੂਰਾ ਗੀਤ	੩੩
ਆਸ-ਗੀਤ	੧੯	ਰੋਸ਼ਨੀ ਲਈ	੩੪
ਛੁਲਾਂ ਰਾਣੀ	੨੧	ਬੇੜੀ	੩੫
ਮੌਤ ਦਾ ਗੀਤ	੨੩	ਗਜ਼ਲ	੩੬
ਮੇਤੀਏ	੨੫	ਤੇਰੇ ਗੀਤ	੩੮
ਦੀਪਕ ਗੀਤ	੨੭	ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ	੪੧
ਸਰੋਵਰ	੨੯	ਮੁਰਲੀ	੪੨

ਅਰਜੋਈ	੪੩	ਬਹਾਰ	੮੧
ਆਪਣਾ ਗੀਤ	੪੪	ਇਕਤਾਰੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ	੮੪
ਮਹਿਮਾਨ	੪੬	ਬੋਲੀਆਂ	੮੭
ਰਾਹੀਂ	੪੮	ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਸੁਪਨੇ	੮੯
ਉਰਵਸੀ	੫੦	ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ	੯੦
ਤੇਰੇ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ	੫੨	ਤੜਪ	੯੨
ਅਨੋਖੇ ਰੀਟੇ	੫੪	ਕੌਣ ਆਇਆ ?	੯੪
ਬੱਚਾ ਤੇ ਚੰਦ	੫੬	ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤੀਂ	੯੬
ਰਬ	੫੭	ਸਾਗਰ	੯੮
ਕਿਰਨ-ਗੀਤ	੫੮	ਸਵਰਨੇ	੧੦੦
ਬੇਨਾਮ ਛੁੱਲ	੬੦	ਅਗਲੇ ਸਵੇਰੇ	੧੦੩
ਉਸ ਦੇ ਮਹਿਲ ਦੀ ਸਿਰਕੀ	੬੨	ਝੀਲਾਂ	੧੦੬
ਦੂਰ ਨਹੀਂ	੬੪	ਕੰਵਲ ਪੱਤੇ	੧੦੮
ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਣ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ	੬੬	ਨਰਗਸ	੧੧੨
ਨਵੇਂ ਗੀਤ	੭੦	ਨਵਾਂ ਸਾਲ	੧੧੪
ਦੀਵਾ	੭੨	ਅਧੂਰਾ ਸੁਪਨਾ	੧੧੬
ਬਾਰੂਂ ਸਾਲ	੭੪	ਬਾਰਸ਼ ਵਾਸਤੇ	੧੨੧
ਤੁਸੀਂ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਰਹੇ	੭੬	ਰਾਜ. ਕੰਵਲ	੧੨੨
ਬੰਦਲ	੭੮	ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਾਜ਼	੧੨੫
ਯਾਦ-ਗੀਤ	੭੯	ਗੀਤ ਨਾ ਗਾਏ	੧੨੭
ਤੂ ਤੇ ਮੈਂ	੮੦		

ਪੈਗਾਮ

ਜਗਤ-ਪ੍ਰਸਿਧ ਮਹਾਨ ਚਿੱਤ੍ਰਕਾਰ
ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਐਮ. ਅਬਦੂਲ ਰਹਿਮਾਨ
ਚੁਗਾਤਾਈ ਸਾਹਿਬ

ਮੌਲਿਕ ਕਵੀ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਆਪਣੇ
ਨਾਲ ਹੀ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਇਕ ਐਸਾ ਪੈਗਾਮ
ਪੁੰਚਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸੁਣਨ ਲਈ ਦੁਨੀਆ ਪਾਸ ਨਾ ਕਦਰ
ਹੈ ਨਾ ਨਜ਼ਰ ।

ਬਾਵਾ ਜੀ ਦੇ ਅਕਸਰ ਗੀਤ, ਜੋ ਮੈਂ ਸੁਣੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ
ਰਾਗ ਤੇ ਅਨੰਤ ਖਿਆਲ-ਉਡਾਰੀ ਨਾਲ ਅਮਰ ਬਣ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਸਦਾ
ਇਕ ਇਲਾਹੀ ਸਰੂਰ ਬਖਸ਼ਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਬਾਵਾ ਸ਼ਾਇਰ 'ਰਾਂਝਾ ਸਭ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ ।' ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ
ਕਿ ਹੁਂ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਇਹ ਚਾਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਮੁਲਕ
ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਰਹੇ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਦੇ ਫਨਾ ਨਾ ਹੋਣ,
ਬਾਵਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਵ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ
ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੀਨੇ ਨਾਲ ਲਾਏ ਤੇ ਦਿਲ ਨੂੰ
ਗਰਮਾਏ ਤਾਂ ਜੋ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕੀਮਤੀ ਛਿਨ ਤਾਜ ਮਹੱਲ ਦੀ ਕਾਵਮਈ
ਅਨੁਪਮਤਾ ਵਰਗੀ ਸੂਰਤ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਏ ।

ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਵਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਹ ਰਚਨਾ ਦੂਜੀ
ਰਚਨਾ 'ਮਹਾਂ ਨਾਚ' ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਲਾਹੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਸਤਿਕਾਰ

‘ਮਹਾਂ ਨਾਚ’ ਦੇ ਮਧੁਰ ਘੁੰਗਰੂਆਂ ਦੀ ਛਣਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਹੁਣ ਅਸੀਂ
ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਾਂ ‘ਅਮਰ ਲੀਤ’, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਫੁੱਤੇ ਹੋਏ ਸੁਹਜ-ਸੁਆਦ ਨੂੰ
ਮੁੜ ਬੇਦਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਬਾਵਾ ਇਕ ਅਰਸ਼ੀ ਕਵੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਲਾਕਾਰੀ ਪੂਰਨਤਾ ਦੇ
ਸਿਖਰ ਤੇ ਪੁੰਜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਰਚਣ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕੱਲਫ
ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ। ਉਸ ਦਾ ਕਲਾਮ ਅਨੰਤ-ਕਾਵ ਸੌਮ ਵਿਚੋਂ ਆਪ-
ਮੁਹਾਰਾ ਫੁਟ ਫੁਟ ਕੇ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਸੱਦਣ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ,
ਸਗੋਂ ਕਵਿਤਾ ਆਪ ਉਸ ਪਾਸ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ
ਬਾਹਰ-ਮੁਖੀ ਜੀਵਨ-ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਸਗੋਂ
ਅੰਤਰ-ਮੁਖੀ ਅੁਦ੍ਦਿਸ਼ਦ ਜੀਵਨ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸਾਮੁਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ
ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਇਹ ਕਵੀ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਵੇਗ ਦਾ
ਕਾਂਟਾ ਅੰਦਰ ਵਲ ਬਦਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਹਰਲੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਰੱਸਕ ਬਾਹਰ
ਖੜੇ ਹੀ ਹੱਥ ਮਲਦੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਤੂੰਘੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਅੰਦਰਲੀ
ਦੁਨੀਆ—ਜੋ ਇਸ ਬਾਹਰਲੀ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਮਨਮੋਹਣੀ
ਹੈ—ਦਾ ਵੀ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ।

ਬਾਵਾ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਹੀ ਅਲੋਕਿਕ ਰੰਗ ਹੈ।
ਉਹ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਤਮਕ ਐਨਕ ਰਾਹੀਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ
ਫਲਸਫੇ ਵਿਚ ਐਸੀ ਨਿੱਗਰ ਸਚਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰ
ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਸਤਿਕਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਏਸ਼ਿਆਈ ਕਲਾਰ
ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਲੂੰ ਲੂੰ ਵਿਚੋਂ ਝਾਕਦੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਮਰ
ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ—ਸਤ, ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ—ਉਸ ਦੇ ਕਾਵ-ਕਲਾ
ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇਹ ਕਵੀ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਹੀ ਗੋੜੇ ਨਹੀਂ
ਕਟਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਅਨੰਤ-ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਵਿਚ ਸਦਾ ਗੁੜੂਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
ਬਾਵਾ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਜੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾਇਆ ਜਾਏ,

ਤਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਕਿਸੇ ਦਰਜੇ ਘਟ
ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ । * * *

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਵੈਨ-ਸਵੈਨੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਹਨ--ਰੀਤ, ਗਲਲਾਂ,
ਸੋਨਿਟ, ਬੇਲੀਆਂ, ਨਜ਼ਮਾਂ ਆਦਿ । ਪਰ ਰੀਤਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ
ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੈ । ਆਮ ਰੀਤਾਂ ਵਾਂਗ ਇਹ ਨਿਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਨਿਕਲੇ, ਸਰੋਂ ਆਤਮਾ ਦੀਆਂ ਤੂੰਘਾਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹਨ :

ਪਲ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਪਰਾਇਆ ਹੋਸੀ

ਬੇਡ-ਖਿਲਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ;

ਨਾ ਖੇਡਾਂ, ਨਾ ਤਾਲੀਆਂ ਰਹਿਸਨ,

ਨਾ ਗੁੱਡੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ !

ਸਈਓ ਨੀ, ਢਲ ਚਲੀਆਂ ਪਿੱਪਲ ਦੀਆਂ ਛਾਵਾਂ !

ਅਤੇ : ਕਿਸ ਕਿਸ ਦੇਸ਼ ਦਿਸੋਰਾਂ ਦੇ ਵਲ

ਬਣ ਭਿਖਿਆਰਨ ਜਾਵਾਂ ?

ਉਸ ਦੀ ਪੰਡ 'ਕਰਾਰਾਂ ਵਾਲੀ

ਕਿਸ ਨੂੰ ਫੌਲ 'ਵਿਖਾਵਾਂ ?

ਕੌਣ ਬਣੇਗਾ ਦਰਦੀ ਮੇਰਾ ?

ਅਪਣੇ ਭਾਗ ਪਿਆਰੇ !

ਨਾ ਆਏ ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ !

ਉਰਦੂ-ਫਾਰਸੀ ਗਜ਼ਲ ਨੂੰ ਕਵੀ ਨੇ ਕਿਸ ਉਸਤਾਦੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ
ਬੱਤਲਾਂ ਵਿਚ ਭਰ ਕੇ ਸਾਡੇ ਸਾਮੁਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਕਿਸ ਕਿਸ ਦਾ ਭੇਦ ਪਾਏ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ,

ਮਬੜੀ ਤੇਰੀ ਹਿਨਾ ਵਿਚ, ਸੁਰਖੀ ਤੇਰੀ ਹਿਨਾ ਵਿਚ ।

ਪੰਡੀ ਹਾਂ ਅਰਸ਼ ਦਾ ਮੈਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਰ ਛੁਡਾ ਦੇ,

ਜੋ ਫੌਰ ਅੜ ਗਈ ਏ ਭਾਗਾਂ ਦਿਆਂ ਪਰਾਂ ਵਿਚ ।

ਬਾਗੀ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕੀ ਦੋਸ਼ ਇਸ 'ਚ ਮੇਰਾ,

ਤੇਰਾ ਹੀ ਤੇਜ਼ ਹੈ ਇਹ ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਰਗਾਂ ਵਿਚ ।

ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਮ ਇਤਫਾਕ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਕਿੱਡੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਖਿਆਲ ਹਨ :

ਸਾਡੇ ਖੇਤ ਨੇ ਸ਼ਾਬਦੇ ਦੁਖ ਦੇ ਮਾਰੇ,
ਇਕੋ ਬੱਦਲ ਹੇਠ ਨੇ ਸਾਡੇ ਤਾਰੇ।
ਬੈਠੇ ਸਦੀਆਂ ਖੇਸ ਕਲੀਨ ਵਿਛਾ ਕੇ ;
ਗਾਏ ਗੀਤ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਾ ਕੇ ।
ਮਧਾ-ਮੱਖੀਆਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਬਣਾਇਆ,
ਇਕ ਤੁਪਕਾ ਵੀ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰਾਇਆ ।
ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਹੈ ਮੌਤ ਮਲੇਛ-ਜੁਦਾਈ,
ਅਸੀਂ ਤੁਸੀਂ ਹਾਂ ਇਕ ਮੰਜ਼ਲ ਦੇ ਰਾਹੀਂ !

ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਗਜ਼ਬ ਦੀ ਨਵੀਨਤਾ ਤੇ ਸਚਾਈ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ :
ਪਈ ਫੁੱਲਦੀ ਤਹਿਜ਼ੀਬ ਤੇ ਦੁਨੀਆ

ਆਇਆ ਨਹੀਂ ਵੰਡ ਖਾਵਣਾ ।
ਜੱਗ ਮੌਤ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਗਾਫਲ,
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ।
ਕੋਈ ਜਾਗੇ, ਕੋਈ ਨਾ ਜਾਗੇ,
ਕੁਕੜਾਂ ਤਾਂ ਬਾਂਗ ਦੇਵਣੀ ।

ਜੀਵਨ ਰੂਪੀ ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸੀਖਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸਦਾ ਲੋੜ ਰਹਿੰਦੀ
ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜੂਹੇਗਾਂ ਦੇ ਹੁਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਇਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਨਕਾਰਾ
ਤੇ ਬੇਨੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :

ਹੱਥ ਤੇਰੇ ਬਿਨ ਬੁਝ ਜਾਏਗਾ
ਮੇਰਾ ਰੰਗ ਰੰਗੀਲਾ ਦੀਵਾ ;
ਤੇਲ ਨਕੇ ਨਕ, ਬੱਤੀ ਸਾਬਤ,
ਛੇਰ ਵੀ ਆਣ ਹਨੇਰੇ ਛਾਏ--
ਸੀਖਣ ਤੋਂ ਬਿਨ ਬੁਝਦਾ ਜਾਏ !
ਅੰਦਰ ਦੀ ਸੜ ਸੜ ਕੇ ਕਾਲਖ
ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਜੰਮਦੀ ਜਾਏ ;

ਹੱਥ ਤੋਰੇ ਬਿਨ ਕੌਣ ਹਟਾਏ ?

ਸ੍ਰੀਖਣ ਤੋਂ ਬਿਨ ਬੁਝਦਾ ਜਾਏ !

ਮੌਤ ਇਨਸਾਨ ਲਈ ਇਕ ਨਿਹਮਤ ਹੈ। ਜੀਵਨ-ਰੈ ਨੂੰ ਤਰੋਤਾਜ਼ਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮੌਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕੇਵਲ ਨਿਕਮਾ ਤੇ ਨਕਾਰਾ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸਰੀਰ/ਬਦਲਣ ਲਈ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਕਵੀ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਕ ਆਲਮਗੀਰ ਆਸਾਵਾਦੀ ਫਲਸਫਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ :

ਮੇਰਾ ਕਰਮ ਹੈ ਬੁਝਦੀ ਹਰ ਜੋਤ ਨੂੰ ਜਗਾਣਾ ;

ਮੈਂ ਬਦਲਣਾ ਹੈ ਕੇਵਲ ਦੀਵਾ ਤੇਰਾ ਪੁਰਾਣਾ ।

ਬੇੜੀ ਹਾਂ ਮੈਂ, ਤੂੰ ਅਪਣੇ ਬੰਦ ਨੈਣ ਕਰ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾ,

ਜਿਤ ਹਾਰ ਦੇ ਗਾਮਾਂ ਵਿਚ ਅੰਤਮ ਸਮੇਂ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾ।

ਕਰਦੀ ਹੈ ਯਾਤ੍ਰਾ ਜਦ ਰੂਹ ਤੱਤ-ਵਹੀਨ ਰਹਿ ਕੇ,

ਤੁਰਦੀ ਹਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਅਸਬਾਬ ਨਾਲ ਲੇ ਕੇ।

ਮੈਂ ਛੂਕ ਮਾਰਦੀ ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਬੰਸਰੀ ਵਿਚ,

ਲਖ ਰਾਗ ਰੂੰਜਦੇ ਹਨ ਮੁੜ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ।

*

*

*

*

ਅਮਰ ਜੋਤੀ ਦੇ ਗਿਰਦ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ, ਸੁਰਜ, ਚੰਦ, ਸਤਾਰੇ ਆਦਿ ਰਲ ਕੇ ਅਜ਼ਲ ਤੋਂ ਇਕ ਅਨੰਤ ਤੇ ਅਪਾਰ ਰਾਸ ਰਚਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਅਨੇਕਾਂ ਅਨਹਦ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਨਗਮੇ ਰੂੰਜ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਜੀਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਦੀਆਂ ਪਿਛੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਅਰਸ਼ੀ ਕਵੀ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਗੀਤ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਬਾਡਕਾਸਟ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਵਾ ਜੀ ਦੇ ਅਮਰ ਗੀਤ ਉਹੀ ਅਮਰ ਨਗਮੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਣਨ ਲਈ ਬੇਅੰਤ ਰੂਹਾਂ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਲੁਛ ਰਹੀਆਂ ਹਨ :

ਗੀਤ ਮੇਰੇ ਹਨ ਧਰਤੀ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ।

ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਮਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਜਾਨ ਲਈ।

ਸਾਰਾਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਨਾਪ,
ਦਿਲ ਦੀ ਲੜ੍ਹ ਪਿਆਲੀ ਲੈ ਕੇ
ਮੈਂ ਹੁਣ ਅਪਣੇ ਆਪ ।

ਸਾਰਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਖਾਲੀ,
ਭਰੀ ਨਾ ਲੜ੍ਹ ਪਿਆਲੀ ।

॥ ਅਧੂਰਾ ਗੀਤ

ਪਿੱਪਲ ਦੀਆਂ ਡਾਵਾਂ

ਸਈਓ ਨੀ ! ਢਲ ਚਲੀਆਂ ਪਿੱਪਲ ਦੀਆਂ ਡਾਵਾਂ !

ਆਵੇ ਕੌਲ 'ਕਰਾਰਾਂ ਵਾਲਾ'

ਮੈਂ ਕੀ ਸਗਨ ਮਨਾਵਾਂ ?

ਸਈਓ ਨੀ, ਢਲ ਚਲੀਆਂ ਪਿੱਪਲ ਦੀਆਂ ਡਾਵਾਂ !

ਪਲ ਵਿਚ ਦੇਸ ਪਰਾਇਆ ਹੋਸੀ

ਖੇਡ-ਖਿਲਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ;

ਨਾ ਖੇਡਾਂ, ਨਾ ਰਾਲੀਆਂ ਰਹਿਸਨ,

ਨਾ ਰੁਡੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ !

ਸਈਓ ਨੀ, ਢਲ ਚਲੀਆਂ ਪਿੱਪਲ ਦੀਆਂ ਡਾਵਾਂ !

ਲੁਕ ਜਾਏਗਾ ਟਿਮਕਦਾ ਦੀਵਾ
ਪੰਦ-ਗੁਬਾਰਾਂ ਉਹਲੇ ;
ਅਗਲੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਾ ਦਿਸਦਾ
ਮੰਜ਼ਲ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ !
ਚਲੋ ਨੀ, ਢਲ ਚਲੀਆਂ ਪਿੱਪਲ ਦੀਆਂ ਛਾਵਾਂ !

ਚੰਦ-ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਏ
ਦੂਰ ਕਿਤੇ ਰੁਸ਼ਨਾਈ ;
ਅਪਣੀ ਖੇਡ ਨਾ ਬੰਦ ਕਰੇ ਕਿਉਂ
ਸਾਡੀ ਖੇਡ ਮੁਕਾਈ ?
ਬੁਝਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਆਲ ਦੁਆਲਾ
ਕੀ ਰੋਵਾਂ ? ਕੀ ਰਾਵਾਂ ?
ਆਵੇ ਨੀ ! ਢਲ ਚਲੀਆਂ ਪਿੱਪਲ ਦੀਆਂ ਛਾਵਾਂ !
ਸਈਓ ਨੀ !

ਵਣਜਾਰੇ

ਨਾ ਆਏ ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ !

ਜੋ ਗੁੱਡੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਅੰਦਰ
ਦੌੰਦੇ ਰਹੇ ਸਹਾਰੇ—

ਨਾ ਆਏ ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ !

ਸਾਡੇ ਵਿਹੜੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ
ਹਾਰ-ਸ਼ਿੰਗਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ?

ਉਮਰ ਤੋਂ ਸਖਣੇ ਤਰਸ ਰਹੇ ਨੇ
ਮੇਰੇ ਅੰਗ ਵਿਚਾਰੇ—

ਨਾ ਆਏ ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ !

ਮੇਰੇ ਰਾਤ ਦਿਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ
ਰਾਹ ਵਿਚ ਰੀਤ ਖਿਲਾਰੇ—

ਨਾ ਆਏ ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ !

ਕਿਸ ਕਿਸ ਦੇਸ ਦਿਸੋਰਾਂ ਦੇ ਵਲ
 ਬਣ ਭਿਖਿਆਰਨ ਜਾਵਾਂ ?
 ਉਸ ਦੀ ਪੰਡ 'ਕਰਾਰਾਂ ਵਾਲੀ
 ਕਿਸ ਨੂੰ ਫੋਲ ਵਿਖਾਵਾਂ ?
 ਕੌਣ ਬਣੇਗਾ ਦਰਦੀ ਮੇਰਾ ?
 ਅਪਣੇ ਭਾਗ ਪਿਆਰੇ !
 ਨਾ ਆਏ ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ !

• ਘਰ ਵਲ ਮੋੜ ਸੁਹਾਗ ਤੂੰ ਮੇਰਾ,
 ਅੰਤ-ਸੁਹਾਗਾਂ ਵਾਲੇ !
 ਡੁਬ ਚੱਲੇ ਹਨ ਨੀਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ
 ਆਸ਼ਾਂ ਦੇ ਚੰਦ-ਤਾਰੇ—
 ਨਾ ਆਏ ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ !

ਸਾਂਝ

ਅਸੀਂ ਤੁਸੀਂ ਹਾਂ ਇਕ ਮੰਜ਼ਲ ਦੇ ਰਾਹੀਂ !

ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਜ਼ਲ ਦੀ ਗੋਦ ਪੁਚਾਏ
ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਰੁਸ਼ਨਾਈ—
ਅਸੀਂ ਤੁਸੀਂ ਹਾਂ ਇਕ ਚਾਨਣ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।
ਇਕੋ ਪਿੰਡ ਦੇ ਦੋਵੇਂ, ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਏ !
ਇਕੋ ਟਾਹਣ ਤੇ ਸਾਡੀ ਆਸ ਹਰੀ ਏ ।
ਸਾਡੇ ਖੇਤ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਦੁਖ ਦੇ ਮਾਰੇ,
ਇਕੋ ਬੱਦਲ ਹੇਠ ਨੇ ਸਾਡੇ ਤਾਰੇ ।
ਇਕ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਕਲਸ ਮੁਨਾਰੇ ;
ਮੈਂ ਤੇਰੇ, ਤੂ ਮੇਰੇ ਖੜਾ ਦੁਆਰੇ ।
ਪਿੱਪਲਾਂ ਅਤੇ ਖਜੂਰਾਂ ਤੇ ਰਲ ਖੇਡੇ,
ਇਕੋ ਜਹੇ ਨੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਰਾਹ ਟੇਢੇ,
ਸਾਡੀ ਮਰਜ਼ ਦੀ ਇਕੋ ਪਿਆਰ ਦਵਾਈ,
ਅਸੀਂ ਤੁਸੀਂ ਹਾਂ ਇਕ ਮੰਜ਼ਲ ਦੇ ਰਾਹੀਂ !

ਬੈਠੇ ਸਦੀਆਂ ਖੇਸ ਕਲੀਨ ਵਿਛਾ ਕੇ ;
ਗਾਏ ਗੀਤ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਾ ਕੇ ।
ਮਧੂ-ਮੱਖੀਆਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਬਣਾਇਆ,
ਇਕ ਤੁਪਕਾ ਵੀ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰਾਇਆ ।
ਤੇਰੀ ਰਾਤ 'ਚ ਦੀਵੇ ਜਗੇ ਨੇ ਮੇਰੇ,
ਮੇਰੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਨੂਰ ਉਜਾਲੇ ਤੇਰੇ ।
ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਪੰਧ ਅਨੋਖੇ ਭਾਲੇ
ਦੂਰ ਦੂਰ ਚੰਦਾਂ ਤਕ ਜਾਵਣ ਵਾਲੇ ।
ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਹੈ ਮੌਤ ਮਲ੍ਹੇਛ-ਜੁਦਾਈ,
ਅਸੀਂ ਤੁਸੀਂ ਹਾਂ ਇਕ ਮੰਜ਼ਲ ਦੇ ਰਾਹੀਂ !

ਆਸ-ਰੀਤ

ਮੁੜ ਮੁੜ ਦੇਖ ਨਾ ਪਿਆ ਪਿਛਾਂਹ--
ਲੰਘ ਗਈ, ਲੰਘ ਜਾਏ,
ਅਗੇ ਹੋਰ ਹੈ ਠੰਡੀ ਛਾਂ--
ਮੁੜ ਮੁੜ ਦੇਖ ਨਾ ਪਿਆ ਪਿਛਾਂਹ ।

ਅੰਤਰ-ਦੀਪ, ਬਾਹਰ ਦੇ ਟਾਪੂ
ਦੂਰ ਟਿਮਕਦੇ ਚੰਦ-ਸਿਤਾਰੇ,
ਸਾਰੇ ਤੇਰੇ ਥਾਂ---
ਮੁੜ ਮੁੜ ਦੇਖ ਨਾ ਪਿਆ ਪਿਛਾਂਹ ।

“ਕੀ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਦੇ ਸ਼ਾਮ-ਸਵੇਰੇ ?
ਸ਼ੈਕ-ਜੌਤ ਸੰਗ ਲੰਘ ਹਨੇਰੇ ;

ਚਾਨਣ ਗਰਦ ਹੈ ਪੈਰ ਤੇਰੇ ਦੀ
ਦੇਖ ਤੂੰ ਜ਼ਰਾ ਉਤਾਂਹ”,
ਆਖਣ ਉਡਦੇ ਉਡਦੇ ਕਾਂ—
ਮੁੜ ਮੁੜ ਦੇਖ ਨਾ ਪਿਆ ਪਿਛਾਂਹ ।

ਚੰਦ-ਨਗਰ ਜਾਂ ਆਵਣ
ਸਾਵੇ ਸਾਵੇ ਬੰਡ ਹਿਨਾ ;
ਕਿੱਕਰ ਬਨ ਆਵਣ ਜਾਂ ਆਵਣ
ਉਜੜੇ ਹੋਏ ਗਰਾਂ ;
ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਘਰ ਤਕ ਪੀਂਦਾ ਜਾ
ਘੋਲ ਬਹਾਰ ਖਿੜਾਂ—
ਮੁੜ ਮੁੜ ਦੇਖ ਨਾ ਪਿਆ ਪਿਛਾਂਹ ।

ਛੂਲਾਂ ਰਾਣੀ

ਵਿਚ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਰੋਵੇ ਛੂਲਾਂ ਰਾਣੀ !

ਜਿਸ ਨੇ ਮਨ-ਧਰਤੀ ਤੇ ਬਾਗ ਉਗਾਇਆ,
ਨੂਰ ਰਿਹਾ ਜਿਸ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਦਾ ਸਾਇਆ ;
ਅੱਜ ਸੋਹਣੇ ਨੈਣਾਂ ਚੌਂ ਜਾਵਣ ਕਿਰਦੇ
ਕੂਲੇ ਕੂਲੇ ਲਖ ਤਾਰੇ ਅਸਮਾਨੀ--

ਵਿਚ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਰੋਵੇ ਛੂਲਾਂ ਰਾਣੀ !

ਸ਼੍ਰੀਸ਼-ਜੜਤ ਹੈ ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਾ
ਮੇਰਛਲੀ ਸਾੜ੍ਹੀ ਦਾ ਪੱਲਾ ਸਾਰਾ ;
ਗੁਰੂ-ਪਰੀ-ਮੁਖਮਲ ਦੇ ਬਸਤਰ ਸੋਹਣੇ
ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ਮਲਤ ਨਜ਼ਰ ਦੇ ਰੋਣੇ ;
ਮੁੱਕ ਚੱਲਿਆ ਹੈ ਦਿਲ-ਝਰਨੇ ਦਾ ਪਾਣੀ--

ਵਿਚ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਰੋਵੇ ਛੂਲਾਂ ਰਾਣੀ !

ਇਕ ਦਿਨ ਜਿਨ੍ਹੁ ਹੱਥਾਂ ਨੇ ਤਖਤ ਬਿਠਾਇਆ
ਅਜ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਕਾਸਾ-ਭੀਖ ਫੜਾਇਆ !

ਸੂਲਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਤੁਰਦੀ ਜਾਏ,
 ਅਜ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਖੇਰ ਨਾ ਕੋਈ ਪਾਏ !
 ਪੱਥਰ ਹਨ ਸਭ ਇਸ ਨਗਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣੀ--
 ਵਿਚ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਰੋਵੇ ਫੂਲਾਂ ਰਾਣੀ !

ਚੰਦ-ਨਗਰ ਤੋਂ ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਬਣ ਆਏ,
 ਵਿਸਮਾਦਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਦੇ ਵਾਲ ਸਜਾਏ,
 ਜੋ ਆਨੰਦ ਲਿਆਈ ਧੁਰ ਮੰਜ਼ਲ ਤੋਂ,
 ਉਤਰ ਗਈ ਉਹ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਤੋਂ !
 ਖਾਕ ਬਣੀ ਹੈ ਅਜ ਇਸ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ--
 ਵਿਚ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਰੋਵੇ ਫੂਲਾਂ ਰਾਣੀ !

ਖਾ ਚਕੇ ਤੇਰੇ ਬੁੱਲਾਂ ਦੀ ਲਾਲੀ !
 ਕੌਣ ਕਰੇ ਹੁਣ ਹੱਡੀਆਂ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ?
 ਹੁਸਨ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਅਨੋਖੀ ਠਹਿਰੀ
 ਪਾਲਕ ਹੀ ਇਕ ਦਿਨ ਬਣਦੇ ਹਨ ਵੈਰੀ !
 ਜਦ ਇਹ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰੇ ਦੀਵਾਨੀ ?
 ਵਿਚ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਰੋਵੇ ਫੂਲਾਂ ਰਾਣੀ !

ਪਿੱਟ ਪਿੱਟ ਹੋ ਜਾ ਨੀਲੀ ਫੂਲਾਂ ਰਾਣੀ,
ਲਾਲ ਨਹੀਂ ਜਦ ਖੂਨ ਰਿਹਾ ਇਨਸਾਨੀ !

ਮੈਤ ਦਾ ਗੀਤ

[ਰਵੀਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਠਾਕੁਰ ਦੇ ਅੰਤਮ ਗੀਤ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ]

ਮੇਰਾ ਕਰਮ ਹੈ ਬੁਝਦੀ ਹਰ ਜੋਤ ਨੂੰ ਜਗਾਣਾ ;
ਮੈਂ ਬਦਲਣਾ ਹੈ ਕੇਵਲ ਦੀਵਾ ਤੇਰਾ ਪੁਰਾਣਾ ।
ਦੀਵਾ ਲਘੂ ਸਜਾਏ ਆਲੋਕ ਦੀਪਮਾਲਾ,
ਭਰਦੀ ਹਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਤਿਰਾ ਪਿਆਲਾ ।
ਲੀਤੇ ਨੇ ਉਮਰ ਭਰ ਜੋ ਸੁਪਨੇ ਮਧੁਰ ਪਿਆਰੇ
ਇਕ ਪਲ 'ਚ ਨਜ਼ਰ ਆਵਣ ਦਿਲ ਦੇ ਮਹਾਂ-ਨਜ਼ਾਰੇ ।
ਮੈਂ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਹੀ ਹਾਂ ਮਿੱਠੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗੋਦੀ,
ਤੇਰੇ ਲਈ ਪੰਘੂੜੇ ਘੱਲੇ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ-ਮੇਦੀ,
ਤੂੰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਰਸਦਾ ਸੈਂ, ਉਹ ਲੋਰੀਆਂ ਤੇ ਗਾਊਣੇ,
ਦਿਲ ਨੂੰ ਬਹਿਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਾਲੇ ਅਜਬ ਖਿਲੋਣੇ ।
ਬੇੜੀ ਹਾਂ ਮੈਂ, ਤੂੰ ਅਪਣੇ ਬੰਦ ਨੈਣ ਕਰ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾ,
ਸਿਤ ਹਾਰ ਦੇ ਗ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਅੰਤਮ ਸਮੇਂ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾ ।
ਓਧਰ ਖੜੀ ਹੈ ਕੋਈ ਮਸਤੀ 'ਚ ਖੋਲ੍ਹ ਬਾਹਵਾਂ,
ਛੇਤੀ ਸਮੇਟ ਕੇ ਆ ਬੇਰੰਗ ਧੁਪ-ਛਾਵਾਂ ।
ਕਰਦੀ ਹੈ ਯਾਤਰਾ ਜਦ ਰੂਹ ਤੱਤ ਵਹੀਨ ਰਹਿ ਕੇ,
ਤੁਰਦੀ ਹਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਅਸਬਾਬ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ।

ਮੈਂ ਛੂਕ ਮਾਰਦੀ ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਬੰਸਰੀ ਵਿਚ,
 ਲਖ ਰਾਗ ਗੁੰਜਦੇ ਹਨ ਮੁੜ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਰੀ ਵਿਚ ।
 ਸਭ ਬਦਲੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ੋਅਲੇ ਉਠੇ ਮੇਰੀ ਅਗਨ ਚੋਂ,
 ਵਰ੍ਹੁਦੇ ਨੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਮੇਰੇ ਮਹਾਂ-ਗਗਨ ਚੋਂ ।
 ਮੈਂ ਰਬ ਅਰੂਪ ਹਾਂ ਉਹ, ਸਾਡਾਰ ਹੈ ਲੀਕ ਜਿਸ ਦੀ;
 ਗੋਦੀ ਮੇਰੀ 'ਚ 'ਉਹ' ਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵੀ ।
 ਬਦਨਾਂ ਦੀ ਲੈ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਜਾ ਵਿਛਾਵਾਂ,
 ਮੈਂ ਉਹ ਹਵਾ ਹਾਂ ਹਰਦਮ ਜੀਵਨ ਪਈ ਵਗਾਵਾਂ ।
 ਮੈਂ ਤੋੜਦੀ ਹਾਂ ਤੇਰੇ ਸਭ ਬੰਦੀ-ਖਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ;
 ਮੁੜ ਮੁੜ ਵਿਖਾ ਰਹੀ ਹਾਂ ਪੂਰਨ ਨਿਸ਼ਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ।
 ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾ ਤੂੰ, ਉਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਉਨਸ਼ਾ ਤੂੰ ;
 ਥਕੇ ਹੋਏ 'ਰਵੀ' ਆ, ਮੱਥਾ ਮੇਰਾ ਸਜਾ ਤੂੰ ।
 ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਸੀਨਿਆਂ ਚੋਂ ਕੋਈ ਨੂਰ ਫੁਟਣਾ ਚਾਹੇ,
 ਸਭ ਨੂੰ ਚਮਕਦੀ ਜੋਤੀ ਅੰਦਰ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਏ ।
 ਤੇਰੇ ਲਈ ਮੈਂ ਆਈ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਖੁਦਾਈ,
 ਅੱਗੇ ਹੈ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਪਣੀ ਨਜ਼ਰ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ।
 ਤੇਰੇ ਲਈ ਮੈਂ ਆਈ ਲੈ ਕੇ ਬਹਾਰ-ਬਰਪਨ ;
 ਤੇਰੇ ਲਈ ਮੈਂ ਆਈ ਲੈ ਕੇ ਤੇਰਾ ਹੀ ਚਾਨਣ ।
 ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਆਈ, ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਆਇਆ,
 ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਤੇਰਦੀ ਹੈ ਕੋਈ ਮਹਾਨ-ਛਾਇਆ !
 ਘਬਰਾ ਨਾ ਚਾਹੇ ਆਵਾਂ, ਮੈਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਆਵਾਂ ।

ਮੋਤੀਏ

ਖਿੜੇ ਮੋਤੀਏ ਪਿਆਰੇ ਪਿਆਰੇ,
ਬਾਗਾ-ਅੰਬਰ ਦੇ ਤਾਰੇ !

ਕਿਸੇ ਮਹਾਂ-ਜੋਤੀ ਦਾ ਸਾਇਆ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਜ਼ਕ ਦਿਲਾਂ ਤੇ ਛਾਇਆ ;
ਬਦਲ ਗਏ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰੇ
ਪਹਿਲੇ ਕੁਲ ਨਜ਼ਾਰੇ !
ਖਿੜੇ ਮੋਤੀਏ ਪਿਆਰੇ ਪਿਆਰੇ !

ਕਿਸ ਦੀ ਅੱਖ ਖਿਲਾਰੇ ਪਰੀਆਂ
ਕਲੀਆਂ ਦੇ ਰੋਸ਼ਨਦਾਨਾਂ ਚੋਂ ?

ਹੋ ਸਾਕਾਰ ਜਾਂ ਖੇਲਣ ਜਲਵੇ
ਨਿਕਲ ਕੇ ਮੇਰੇ ਅਰਮਾਨਾਂ ਚੋਂ,
ਝੰਗਾ ਸਿਆਲਾਂ ਨਾਲ ਤੜਪ ਕੇ
ਮਿਲਦੇ ਜਾਪਣ ਤਖਤ-ਹਜ਼ਾਰੇ !
ਖਿੜੇ ਮੋਤੀਏ ਪਿਆਰੇ ਪਿਆਰੇ !

ਲੱਖਾਂ ਵਾਰ ਖਿੜੇ ਮੁਰਝਾਏ,
ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਦੇ ਰੀਤ ਸੁਣਾਏ ;
ਪਰ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਗਾਫਿਲ ਦੀ
ਕਦੀ ਸਮਝ ਨਾ ਆਏ !

ਨਿਕਲ ਕੇ ਇਸ਼ਕ ਮੇਰੇ ਦੀ ਜੋਤੀ,
ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਗਲ ਪੈਣ ਦੀ ਖਾਤਰ,
ਬਣੀ ਹੈ ਕੂਲੇ ਕੂਲੇ ਮੋਤੀ।
ਹੁਣ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸੰਗ ਰਹਿਣਗੇ ਮਿਲ ਕੇ
ਮੇਰੇ ਸਰਵ-ਖਿਲਾਰੇ !
ਖਿੜੇ ਮੋਤੀਏ ਪਿਆਰੇ ਪਿਆਰੇ,
ਬਾਗਾ-ਅੰਬਰ ਦੇ ਤਾਰੇ !

ਦੀਪਕ ਰੀਤ

ਸੀਖਣ ਤੋਂ ਬਿਨ ਬੁਝਦਾ ਜਾਏ !

ਹੱਥ ਤੇਰੇ ਬਿਨ ਬੁਝ ਜਾਏਗਾ
ਮੇਰਾ ਰੰਗ ਰੰਗੀਲਾ ਦੀਵਾ ;
ਤੈਲ ਨਕੋ ਨਕ, ਬੱਤੀ ਸਾਬਤ,
ਫੇਰ ਵੀ ਆਣ ਹਨੇਰੇ ਛਾਏ--
ਸੀਖਣ ਤੋਂ ਬਿਨ ਬੁਝਦਾ ਜਾਏ !

ਇਹ ਕੀ ਬੱਸ ਇਕ ਵਾਰ ਜਗਾਇਆ,
ਫੇਰ ਚਮਕਦਾ ਹੱਥ ਨਾ ਲਾਇਆ ?
ਅੰਦਰ ਦੀ ਸੜ ਸੜ ਕੇ ਕਾਲਖ
ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਜੰਮਦੀ ਜਾਏ ;
ਹੱਥ ਤੇਰੇ ਬਿਨ ਕੌਣ ਹਟਾਏ ?
ਸੀਖਣ ਤੋਂ ਬਿਨ ਬੁਝਦਾ ਜਾਏ !

ਬਿਨ ਸੀਖਣ ਸੂਰਜ ਬੁਝ ਜਾਏ,
ਇਸ ਬਿਨ ਜੋਤ-ਕੰਵਲ ਕੁਮਲਾਏ ।
ਹੇ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਤੜਪਨ ਵਾਲੀ,
ਹੇ ਚੰਦ ਤਾਰੇ ਸੀਖਣ ਵਾਲੀ,
ਕਾਲੀ ਰਾਤ 'ਚ ਸੁੰਦਰ ਰਾਣੀ,
ਸੀਖੀ ਚਲ ਇਕ ਮੌਨ ਪਰਾਣੀ,
 ਸੀਖਣ ਤੋਂ ਬਿਨ ਬੁਝ ਜਾਏਗਾ
ਮੇਰਾ ਰੰਗ-ਰੰਗੀਲਾ ਦੀਵਾ ।

ਸਰੋਵਰ

[ਜੰਨਿਟ]

ਅਨੇਕ ਮੱਛ, ਕਈ ਮੱਛੀਆਂ ਨੇ ਏਸ ਅੰਦਰ,
ਬੜੇ ਅਰਾਮ 'ਚ ਹੈ ਪਰ ਤਲਾ ਦਾ ਪਾਣੀ ਵੀ;
ਅਲੋਪ ਮੌਤ ਵੀ ਪਲਦੀ ਹੈ, ਜ਼ਿੰਦਗਾਨੀ ਵੀ,
ਅੰਨੰਦ-ਬਖਸ਼ ਵੀ ਹੈ ਲਹਿਰ-ਦੀਪ ਦਾ ਮੰਦਰ।
ਬੜਾ ਤੂਫਾਨ ਹੈ ਅੰਦਰ, ਬਾਹਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ।
ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਹਰਦਮ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਅੰਬਰ;
ਅਜੀਬ ਜੰਗਾ, ਅਜਬ ਹੀ ਖਿਲਾਰ ਹਨ ਅੰਦਰ;
ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗਰਕ ਕਰੇ ਇਹ ਪਰ ਉਹ ਤੂਫਾਨ ਨਹੀਂ।

ਮੇਰੇ ਤਲਾ ਦੀ ਸਿਖਰ ਤੇ, ਖਿਆਲ, ਜੰਗਾ ਨਾ ਕਰ;
ਨਾ ਅਰਥੀਆਂ ਕੋਈ ਕੱਢੋ ਬਾਹਰ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ;
ਬਣੋ ਮਿਠੋ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਅਗਮ-ਦੁਆਰਾਂ ਵਿਚ;
ਤੂਫਾਨ, ਅਪਣੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤੰਗ ਨਾ ਕਰ।
ਬਸ ਅਪਣੇ ਰੰਗ 'ਚ ਜੀਵਣ ਦੇ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ,
ਅਲੋਪ-ਤੋਰ 'ਚ ਰੱਖ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ।

ਕਲਪਨਾ

ਅਰੂਪ-ਬੰਭ, ਉਡਾਰਾਂ ਮਹਾਨ, ਤੰਗ ਖਿਲਾਰ ;
 ਅਰਸ਼ ਦੀ ਆਖਰੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਉਡ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਵਾਰ ।
 ਬਨਾਂ 'ਚ, ਬਾਗਾਂ 'ਚ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਜਿੰਦਗੀ ਹੈ ਉਦਾਸ,
 ਕਲਪਨਾ-ਸੌਮੇ ਤੇ ਬੁਝਦੀ ਹੈ ਆ ਕੇ ਰੂਹ ਦੀ ਪਿਆਸ ।
 ਕਲਪਨਾ-ਪੁਲ ਤੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਕੇ ਹੈ ਯਾਰ ਦਾ ਘਰ ਵੀ,
 ਇਸੇ ਖੜਾਕ ਤੋਂ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ ਮਹਿਲ ਬੇਦਰ ਵੀ ।
 ਨਵੇਂ ਕਰਮ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਹੈ ਮਾਂ, ਪਿਆਰ ਵੀ ਏ,
 ਕਲਪਨਾ ਰਾਗ ਵੀ ਰੂਹ ਦਾ, ਅਮਲ-ਸਤਾਰ ਵੀ ਏ ।
 ਅਲੋਕ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰੇਗਾ ਕਦਰ ਜਹਾਨ ਕਦੋਂ ?
 ਸਮਝ 'ਚ ਆਏਗੀ ਇਲਹਾਮ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਕਦੋਂ ?
 ਸਮੇਂ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਤਰਸਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲੂਹ ਦੇ ਲਈ,
 ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੱਤ ਤੜਪਦੇ ਨੇ ਏਸ ਰੂਹ ਦੇ ਲਈ ।

ਕਲਪਨਾ ਹੀ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਨਿਤ ਜਹਾਨ ਪੈਦਾ ਨੇ,
ਨਵੀਨ ਬਾਗਾ, ਅਨੈਥੇ ਸਮਾਨ ਪੈਦਾ ਨੇ ।
ਬਿਨਾਂ ਖਿਆਲ ਦੇ ਹਰ ਨੂਰ ਗੁਮਨਾਮ ਰਿਹਾ,
ਬਿਨਾਂ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਜੀਣਾ ਵੀ ਇਕ ਹਰਾਮ ਰਿਹਾ ।
ਨਵੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਭਾਲੇ ਪੁਰਾਣੇ ਅਰਸ਼ਾਂ ਚੋਂ,
ਮਹਾਨ ਨੂਰ ਵਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਾਲੇ ਡਰਸ਼ਾਂ ਚੋਂ ।
ਇਹ ਸਿੱਪੀਆਂ ਦੇ ਰਸਾਂ ਤੋਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖ ਕੇ
ਜ਼ਮੀਰ ਮੁਰਦਾ ਜਹਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇਵੇ ।
ਸਰਵ-ਖਿਲਾਰਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਅਮਰ ਕਲਪਨਾ ਏ,
ਅਸੀਂ ਵੀ ਸਾਇਆ-ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਹਾਂ ਕਈ ਸਾਏ ।
ਕਲਪਨਾ-ਸ਼ਕਤੀ, ਸਦਾ ਹਾਂ ਤੇਰਾ ਪੁਜਾਰੀ ਮੈਂ,
ਅਲੋਕ ਰੂਹ ਦਾ ਕਵੀ ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਵਪਾਰੀ ਮੈਂ ।

ਕਾਫਲਾ

ਚਲੋ ਚਲੋ, ਕਾਫਲੇ ਵਾਲੇ ਚਲੋ ਚਲੋ !

ਆਏ ਹਨ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਲਾਰੇ,
ਜਾਗੋ ਜੋ ਨਹੀਂ ਜਾਰੇ;
ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੂਰਤ ਤੇ ਵੀ ਹਨ ਸਭ ਮਿਲੇ ਜੁਲੇ !
ਚਲੋ ਚਲੋ, ਕਾਫਲੇ ਵਾਲੇ ਚਲੋ ਚਲੋ !

ਆਪਣੇ ਹੀ ਤਾਰੇ ਵਿਚ ਗਾਰਦਸ਼ ਕਰਦੇ,
ਯੁਗਾਂ ਯੁਗਾਂ ਤੋਂ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਜਰਦੇ ਜਰਦੇ ;
ਮੰਜ਼ਲ-ਮੇਲ 'ਚ ਅਪਣੀ ਜੀਂਦੇ ਮਰਦੇ,
ਸੰਧੂ-ਕਾਲ-ਹਨੇਰ 'ਚ ਡੁਬਦੇ ਤਰਦੇ,
ਆਏ ਹਨ ਲੈ ਕੇ ਸੰਗ ਨਵੇਂ ਸਵੇਰੇ,
ਜਾ ਪਹੁੰਚਣਗੇ ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਦਿਨ ਰਹੇ ਛਲੇ !
ਚਲੋ ਚਲੋ, ਕਾਫਲੇ ਵਾਲੇ ਚਲੋ ਚਲੋ !

ਅਧੂਰਾ ਗੀਤ

ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਚੁਮਣਾ ਹੈ ਪਾਪ !
ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਜੇ ਚੁਮ ਲੈ ਆਖੋਂ
ਮੂੰਹ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਆਪ ।

ਤੇਰਾ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਾਪ !
ਕਦੇ ਕਰਾਂ ਨਾ ਜੇ ਤੂੰ ਆਖੋਂ
ਅਪਣੀ ਜੀਭ ਤੋਂ ਆਪ ।
ਮੈਂ ਕਰ ਦਿਆਂ ਬਗਾਵਤ
ਚਾਹੇ ਦੇਂਦਾ ਰਹੋਂ ਸਰਾਪ ।

ਸਾਗਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਨਾਪ,
ਦਿਲ ਦੀ ਲ੍ਯੁ ਪਿਆਲੀ ਲੇ ਕੇ
ਮੈਂ ਹੁਣ ਅਪਣੇ ਆਪ ।
ਸਾਗਰ ਹੋ ਗਿਆ ਖਾਲੀ
ਭਰੀ ਨਾ ਲ੍ਯੁ ਪਿਆਲੀ.....

ਰੋਸ਼ਨੀ ਲਈ

[ਸੋਨਿਟ]

ਬੁੜੇ ਬੁੜੇ ਜੁਗਨੂੰ ਸਭ ਮਿਟੇ ਮਿਟੇ ਤਾਰੇ,
ਬਲੰਦੀਆਂ 'ਚ ਵੀ ਦੀਵਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਰੋਸ਼ਨ ;
ਨਾ ਦੂਰ ਦੂਰ ਕਿਤੇ ਕਰਮ-ਜੋਤ ਦਾ ਚਾਨਣ,
ਤੁਰੀ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਵੀ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਮਾਰੇ ।
ਕਿਸੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਬੂਟੀ ਜਗੇ ਨਾ ਹੁਣ ਰਾਤੀਂ,
ਲੁਕੀ ਹੈ ਮੂਰਛਾ ਮੇਰੀ ਦੀ ਹੁਣ ਦਵਾ ਕਿਧਰੇ,
ਗਰਕ ਗਈ ਮੇਰੇ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਹਵਾ ਕਿਧਰੇ ;
ਤੁਹੀਂ ਹਨੇਰ ਦੀ ਜੋਤੀ, ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਰਾਤੀਂ !

ਨਜ਼ਰ ਗੁਆਚ ਗਈ ਡੰਡੀਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਅੰਦਰ,
ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੰਦ ਨੇ ਰਸਤਾ ਤੇਰਾ ਵਿਖਾਇਆ ਨਾ ।
ਯੁਗਾਂ ਦੀ ਲਾਟ ਨੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਜਗਾਮਗਾਇਆ ਨਾ,
ਕਈ ਤਾਂ ਨਾਚ ਨਚਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤਾਲ ਅੰਦਰ ।
ਤੜਪਦੀ ਏ ਮੇਰੀ ਕੁਦਰਤ ਕਰਮ-ਕਣੀ ਦੇ ਲਈ,
ਹਨੇਰ ਅਪਣੇ 'ਚ ਰੋਂਦਾ ਹਾਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਲਈ ।

ਬੇੜੀ

[ਸੋਨਿਟ]

ਤੜਪ ਨਾ, ਰਾਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਜਾਏਰੀ,
ਤੁਰੀ ਜੋ ਜਾਂਦੀ ਏ ਗਮ ਦੀ ਸਿਕਲ ਦੁਪਹਿਰ ਅੰਦਰ ;
ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਜਾਏਗੀ ਉਜਲੇ ਦਮਾਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ।
ਕੋਈ ਉਮੀਦ ਸੁਆਗਤ ਤੇਰੇ ਨੂੰ ਆਏਗੀ।
ਚਮਕ ਰਹੇ ਨੇ ਕਲਸ ਦੇਖ ਉਸ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ,
ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ;
ਸੁਕਰ ਕਿ ਅਮਲ ਬਕਾਵਟ ਤੋਂ ਚੂਰ ਚੂਰ ਨਹੀਂ !
ਲਵਾਂਗਾ ਦਮ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਸੇ ਸਤਾਰੇ ਤੇ।

ਸਭ ਅਪਣੀ ਰਾਣੀ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੁਟਾ ਦਿਆਂਗਾ ਮੈਂ
ਜੋ ਰੀਤ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆਂਦੇ ਨੇ ਉਮਰ-ਨੌਕਾ ਵਿਚ ;
ਜੋ ਰੂਹ ਬਚਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਅੰਧਕਾਰ-ਦਰਿਆ ਵਿਚ,
ਜਬਾਨ ਅਪਣੀ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਸੁਣਾ ਦਿਆਂਗਾ ਮੈਂ।
ਕੋਈ ਵੀ ਰੀਤ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆ ਜਾਏ,
ਯੁਗਾਂ ਦੀ ਕਾਰ ਮੇਰੀ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਆ ਜਾਏ !

ਗਜ਼ਲ

ਸਦੀਆਂ ਹੀ ਉਮਰ-ਆਸਾ ਫਿਰਦੀ ਰਹੀ ਬਨਾਂ ਵਿਚ,
ਦੇਖੀ ਨਾ ਜੋਤ ਤੇਰੀ ਅਪਣੀ ਹੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ !
ਅਪਣੇ ਹੀ ਸੁਪਹਿਆਂ ਚੋਂ ਖੁਲ੍ਹੀ ਨਾ ਅੱਖ ਹਾਲੇ,
ਆਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਬੇਸ਼ਕ ਕੋਈ ਕਿਰਨ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ।
ਦਿਲ ਸਮਝਿਆ ਨਾ ਮਤਲਬ ਇਸ ਅਸਤ ਦਾ, ਉਦੇ ਦਾ ;
ਤੁਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਸ ਸਰਾਂ ਚੋਂ, ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿਸ ਸਰਾਂ ਵਿਚ ?
ਕਿਸ ਕਿਸ ਦਾ ਭੇਤ ਪਾਏ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ,
ਸਬਜ਼ੀ ਤੇਰੀ ਹਿਨਾ ਵਿਚ, ਸੁਰਖੀ ਤੇਰੀ ਹਿਨਾ ਵਿਚ ।
ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ ਪਿਆਰਾ, ਆਇਆ ਨਹੀਂ ਕਿਨਾਰਾ !
ਲੱਖ ਵਾਰ ਮੇਰੀ ਸੋਹਣੀ ਡੁਬੀ ਹੈ ਇਸ ਝਨਾਂ ਵਿਚ ।

ਦੇ ਜਿੰਦਰੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਦੀਰ-ਮੇਟ-ਤਾਕਤ,
ਮੈਂ ਆ ਕੇ ਫਸ ਗਿਆ ਕਿਉਂ ਅਪਣੇ ਹੀ ਨਿਸ-ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ?
ਪੰਡੀ ਹਾਂ ਅਰਸ਼ ਦਾ ਮੈਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਰ ਛੁਡਾ ਦੇ,
ਜੇ ਡੋਰ ਅੜ ਗਈ ਏ ਭਾਗਾਂ ਦਿਆਂ ਪਰਾਂ ਵਿਚ।
ਲਹਿਰਾਂ 'ਚ ਰਹਿ ਨਾ ਜਾਏ ਸਾਗਰ-ਤਰੀ ਇਹ ਮੇਰੀ,
ਤਰਨਾ ਹੈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਨੂਰਾਂ ਦੇ ਸਾਗਰਾਂ ਵਿਚ।
ਬਾਹਰ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕੀ ਸੋਤਾ ਹੈ ਖੁਸ਼ਕ ਜਦ ਤਕ ?
ਰਹਿਮਤ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਸਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਉਪਬਨਾਂ ਵਿਚ।
ਬਾਗੀ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕੀ ਦੋਸ਼ ਇਸ 'ਚ ਮੇਰਾ,
ਤੇਰਾ ਹੀ ਤੇਜ਼ ਹੈ ਇਹ ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਰਗਾਂ ਵਿਚ।

ਤੇਰੇ ਗੀਤ

ਸੁਣ ਕੇ ਗੀਤ ਤੇਰੇ

ਨਿਰਮਲ ਚਾਂਦਨੀਆਂ ਦੇ ਡੁਲ੍ਹ ਪਈ ਨੈਣ ਅਮੋਲ,
ਦਰਦ ਦੇ ਸੋਮੇ ਬੋਲ ;

ਜਖਮੀ ਲੈ ਸੁਣ ਕੇ ਸਭ ਤਾਰੇ ਲਗ ਪਈ ਰੋਣ,
ਪੀਲੇ ਲਗ ਪਈ ਹੋਣ ;

ਅੰਦਰ ਪੀੜ ਜਗੇ ਲਖ ਬੱਤੀਆਂ ਬਾਲੇ ਹੋਰ,

ਸੁਪਨੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਉਠ ਚੱਲਦੇ ਨੇ ਅਪਣੀ ਤੋਰ,

ਸੁਣ ਕੇ ਗੀਤ ਤੇਰੇ

ਦਿਲ-ਜੁਗਨੂੰ ਚਮਕੇ, ਤੜਪੇ ਲੱਖ ਜੀਭਾਂ ਨੂੰ;

ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਨੂੰ।

ਮੁੜ ਵੱਜਦੇ ਨੇ ਜੁਲਢਾਂ ਦੇ ਤੀਰ ਜਹੋ

ਮੁੜ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, “ਧੰਨ ਤੀਰਾਂ ਵਾਲਾ ਏ !”

ਮੁੜ ਕੇ ਤੱਕਦਾ ਹਾਂ, ਮੁੜ ਜਾਗੇ ਨੇ ਦਿਨ ਮੇਰੇ

ਸੁਣ ਕੇ ਗੀਤ ਤੇਰੇ

ਗੀਤ ਤੇਰੇ ਸੁਣ ਕੇ ਅਰਸ਼ ਨੂੰ ਆ ਗਈ ਨੀਂਦ।

ਫਰਸ਼ ਤੇ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਇਹ ਕਿਸ ਦੇ ਨੇ ਪੰਚ ਅਲੋਪ?

ਜੀਵਨ-ਜੋਤ ਮੇਰੀ ਪਈ ਚੁੰਮਦੀ ਏ ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਾਰ!

ਕਾਸ਼ ਕਿ ਹੋ ਸਕਦੇ ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਨੈਣ ਹਜ਼ਾਰ!

ਲੁਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਬੰਦ-ਦੁਆਰ

ਸੁਣ ਕੇ ਗੀਤ ਤੇਰੇ

ਦਰਦੀ ਗੀਤਾਂ ਤੋਂ ਜਗ ਸੌਂਦੇ ਸੌਂਦੇ ਜਾਣ

ਪਰ ਅੰਦਰ ਮੇਰੇ ਕੋਈ ਅਨਹਦ ਰਾਸ ਰਚਾਣ;

ਰੋਮਾਂ ਦੇ ਪਿੰਜਰ ਪਿੰਜਰ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ ਜਾਨ,

ਗੀਤਾਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਸੰਗ ਨੈਣ ਮਿਲਾਣ

ਦਰਦੀ ਗੀਤ ਤੇਰੇ--

ਹੋਈ ਨਗਰ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਵਿਸਮਾਦਾਂ ਦੀ ਲੋ,

ਜੀਵਨ-ਕਾਲ-ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੀ ਕਿਰਨ ਅਲੋਕ।

ਰਸਤੇ ਚੋਂ ਮੇਰੇ ਹਟਦੀ ਜਾਪੇ ਹਰ ਰੋਕ,
ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਪਰ ਕੀ ਸਮਝਣਗੇ ਲੋਕ ?

ਮਿੱਠੇ ਗੀਤ ਤੇਰੇ :

ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਸੁਰ ਤੋਂ ਦੁੱਖ ਛਲਦੇ ਛਲਦੇ ਜਾਣ,
ਵਿਖ਼ਮ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦੇ ਦਿਨ ਟਲਦੇ ਟਲਦੇ ਜਾਣ,
ਦਮ ਦੇ ਪੰਡੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਪਰ ਲਗਦੇ ਜਾਣ,
ਗਾਊਂਦਾ ਜਾ ਪਿਆਰੇ ਇਹ ਚੇਤਨ ਰੂਪ ਪ੍ਰਾਣ।
ਜਾਹੇ ਅਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆ ਜਾਏ ਇਸ ਤੋਂ ਨੀਂਦ,
ਹਿਰਦਾ ਧਰਤੀ ਦਾ ਜਾਗੇਗਾ, ਯਾਰ, ਜ਼ਰੂਰ—
ਸੁਣ ਕੇ ਗੀਤ ਤੇਰੇ !

ਪਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ

ਨਾਮ ਵਹੀਨ ਰੰਜ ਕੋਈ ਜਾਗੇ ਧੰਦਲੀ ਯਾਦ-ਸੁਰਤ ਚੋਂ,
 ਗਰਮ ਗਰਮ ਮੋਤੀ ਪਏ ਨਿਕਲਣ ਅਪਣੀ ਗਾੜ੍ਹੀ ਰਤ ਚੋਂ !
 ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕੀ ਕੁਝ ਖਬਰੇ ਮਤਲਬ ਸਮਝ ਨਾ ਆਏ,
 ਇਕ ਬੱਦਲ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹਾਲੇ ਝਟ ਦੂਜਾ ਆ ਛਾਏ !
 ਨਜ਼ਰ ਨੇ ਲਖ ਲਖ ਵਰਕ ਉਬੱਲੇ ਅਪਣੇ ਕੋਸ਼-ਕਰਮ ਦੇ,
 ਕਾਸ਼ ! ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਦੋ ਅੱਖਰ ਜੀਵਨ-ਰੂਪ-ਭਰਮ ਦੇ।
 ਸੌਣ ਲਈ ਹੱਲੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕਾਬੂ ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਏ,
 ਪੁੱਤਲੀ ਰਸਤੇ ਦੇ ਪੱਥਰਾਂ ਸੰਗ ਬਚ ਬਚ ਕੇ ਟਕਰਾਏ !
 ਦੂਰ ਚਮਕਦੇ ਖੇਤਾਂ ਅੰਦਰ ਗੀਤ ਪਿਆ ਕੋਈ ਗਾਏ,
 ਗਾਉਂਦਾ ਗਾਉਂਦਾ ਬੈਲ ਵੀ ਤੋਰੇ, ਟਲੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰ ਆਏ।
 ਤੜਪ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਸੁਣ ਸੁਣ ਵਾਜਾਂ ਅਪਣੇ ਖੇਤ ਪਛਾਣਾਂ,
 ਪਰ ਮੈਂ ਭੁਲਿਆ ਭਟਕਿਆ ਰਾਹੀਂ ਕਦ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਣਾ ?
 ਦੇਖ ਕੇ ਇਕ ਗੁਮਨਾਮ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਨੇੜੇ ਗੀਤ ਨਾ ਆਵਣ,
 ਚਾਨਣ ਭਾਰ-ਲਕੀਗਾਂ ਮੈਥੋਂ ਦੂਰ ਹੀ ਲੁਕੀਆਂ ਜਾਵਣ।
 ਮੈਂ ਹੀ ਕਿਉਂ ਬੇਬਸ ਹਾਂ, ਪਿਆਰੇ, ਬੰਭੁਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਮੇਰੇ ?
 ਕੁਝ ਦਿਨ ਮੈਂ ਵੀ ਤਾਂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਜੋਤ-ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਤੇਰੇ।
 ਭੁਲਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮੰਜ਼ਲ ਹੈ ਕੀ ? ਬੈਠਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤੁਰਨਾ ?
 ਹੈ ਅਨੰਦ ਪੁਰੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰਾ ਕਰੁਣਾ ?

ਮੁਰਲੀ

ਨਾ ਰਖ ਮੁਰਲੀ ਮੇਰੀ ਮੌਨ !

ਤੇਰੇ ਨਾਚ-ਭਵਨ ਵਿਚ, ਪਿਆਰੇ,
ਸਾਜ ਵਜਾਏ ਕੌਣ ?

ਨਾ ਰਖ ਮੁਰਲੀ ਮੇਰੀ ਮੌਨ !

ਪ੍ਰੀਤਮ, ਅਪਣੇ ਉਪਬਨ ਅੰਦਰ
ਛਾਵਣ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਅੰਬਰ ;
ਹੋ ਜਾਏ ਮੁਰਲੀ-ਸੁਰ ਚਾਨਣ,
ਲਘੂ-ਅਪਾਰ ਪਏ ਸਭ ਮਾਨਣ ;
ਅੰਧਕਾਰ-ਦੈਂਤਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ
ਝੁਕੇ ਨਾ ਆਤਮ-ਯੋਣ ।
ਹੋ ਸੁਰਕਾਰ, ਛੂਕ ਸੁਰ ਐਸੀ
ਗਾਏ ਤੇਰੇ ਗਾਉਣ—
ਨਾ ਰਖ ਮੁਰਲੀ ਮੇਰੀ ਮੌਨ !

ਅਰਜੋਈ

ਨਾ ਕਰ ਦੇਖ ਕੇ ਬੂਹੇ ਬੰਦ !

ਆਪੇ ਵਦੀ ਨਾ ਲੁਕਣਾ ਚਾਹੇ
ਬੱਦਲਾਂ ਉਹਲੇ ਚੰਦ---

ਨਾ ਕਰ ਦੇਖ ਕੇ ਬੂਹੇ ਬੰਦ !

ਬੇਸ਼ਕ ਇਹ ਬਾਗੀ ਦਿਲ ਮੇਰਾ
ਤੇਰੇ ਨਹੀਂ ਪਸੰਦ--
ਨਾ ਕਰ ਦੇਖ ਕੇ ਬੂਹੇ ਬੰਦ !

ਸਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਕਟਦਿਆਂ ਗੋੜੇ,
ਦਿਨ ਦਿਨ ਵਧਦੇ ਜਾਣ ਬਖੇੜੇ ;
ਫਿਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਆਲ-ਦੁਆਲੇ,
ਉਮਰ ਦੇ ਪੈਰ 'ਚ ਪੈ ਗਏ ਛਾਲੇ ;
ਦਰ ਤੇਰੇ ਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ ਮੈਂ
ਲੰਘ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਸਰਦੀਆਂ ਪਾਲੇ ;
ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਹੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਅਸਲੇ,
ਆਸ ਦੇ ਦਾਰੂ ਬੰਦ !
ਨਾ ਕਰ ਦੇਖ ਕੇ ਬੂਹੇ ਬੰਦ !

ਆਪਣਾ ਗੀਤ

ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਆਪ ਹਨੇਰ ਵਿਛਾਇਆ ।

ਤੇਜ਼ ਹਵਾ ਵਿਚ ਜਗ ਰਿਹਾ ਦੀਵਾ,
ਜੀਵਨ ਦੀ ਰੁਸ਼ਨਾਈ ;
ਭਾਗਹੀਣ ਆਪਣੇ ਪੱਲੇ ਨੇ
ਅਪਣਾ ਨੂਰ ਬੁਝਾਇਆ—
ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹ-ਹਨੇਰ ਵਸਾਇਆ ।

ਭਲਾ ਕਿਉਂ ਨੂਰੀ ਫੁੱਲ ਕੁਮਲਾਇਆ ?
ਪ੍ਰੇਮ-ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਜਦ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ
ਸੀਨੇ ਦੇ ਸੰਗ ਲਾਇਆ,
ਹੱਥ-ਨਫਸ ਦੀ ਦਮ-ਗਰਮੀ ਤੋਂ
ਕੋਮਲ ਫੁੱਲ ਮੁਰਝਾਇਆ !
ਕਰਮ ਤੋਂ ਅਪਣੇ ਮੈਂ ਸ਼ਰਮਾਇਆ—
ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਆਪ ਹਨੇਰ ਵਿਛਾਇਆ ।

ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਸੋਮਾ ਆਪ ਸੁਕਾਇਆ !
ਜੇ ਸੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਖਾਤਰ
ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਮਾਰੇ ;

ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ
ਅਪਣੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ;
ਮੌਲਣ ਦੀ ਥਾਂ ਗਲ ਗਈ ਖੇਤੀ,
ਅਜਬ ਹੀ ਰੰਗ ਵਟਾਇਆ ;.
ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਸੋਮਾ ਆਪ ਸੁਕਾਇਆ,
ਕਰਮ ਤੋਂ ਅਪਣੇ ਹੁਣ ਸ਼ਰਮਾਇਆ--
ਜਗਤ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹ-ਹਨੇਰ ਵਸਾਇਆ ।

ਮਹਿਮਾਨ

ਆਏ, ਆਏ ਕੋਈ ਮਹਿਮਾਨ !

ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਨ 'ਚ ਜਾਨ !
ਸੁਧ ਕਰੇ ਮੇਰਾ ਅਸਥਾਨ--
ਆਏ ਕੋਈ ਮਹਿਮਾਨ !

ਜੀਵਨ ਹੈ ਸਾਂਝਾਂ ਸੰਗ ਮੇਰਾ ;
ਸਭ ਮੇਰੇ, ਸਭ ਮੇਰੇ।
ਦੂਰੋਂ ਨੇੜਿਓਂ ਆਏ ਕੋਈ
ਰਾਤ, ਦੁਪਹਿਰ, ਸਵੇਰੇ--
ਲੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਣ,
ਆਏ, ਆਏ ਕੋਈ ਮਹਿਮਾਨ !

ਪਛਮ ਦੇ, ਪੂਰਬ ਦੇ ਪਾਂਧੀ,
 ਉਤਰ ਦੇ, ਦੱਖਣ ਦੇ ਰਾਹੀਂ,
 ਸਭ ਮੇਰੀ ਅੰਮਾ ਦੇ ਜਾਏ,
 ਅਰਸ਼ੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਪਰਾਏ,
 ਆਏ, ਕੋਈ ਵੀ ਆਏ !
 ਅਰਪਣ ਮੈਂ, ਅਰਪਣ ਸਮਾਨ---
 ਆਏ, ਕੋਈ ਮਹਿਮਾਨ !
 ਆਏ, ਆਏ ਕਈ ਮਹਿਮਾਨ !

ਸੂਰਜ ਦੇ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ !
 ਹੇ ਜੀਵਨ ਦਾਤਾ, ਅਭਿਨਾਸ਼ !
 ਜਦ ਤੂੰ ਹੋਏਂ ਕਦੇ ਉਦਾਸ,
 ਆਵੀਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ।
 ਕਦੀ ਉਹ ਆਸ ਖਿਲਾਰਾਂ ਵਾਲਾ
 ਮੇਰਾ ਕਰੇ ਧਿਆਨ,
 ਆਣ ਬਣੇ ਮਹਿਮਾਨ !
 ਆਏ, ਆਏ ਕੋਈ ਮਹਿਮਾਨ !

ਰਾਹੀ

“ਖਿਆਲ-ਦੀਪ 'ਚ ਹਾਲੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਕਿ ਨਹੀਂ ?”

“ਅਜੇ ਨਹੀਂ, ਜੀ ਨਹੀਂ ।”

“ਅਨੇਕ ਜਗਦੀਆਂ ਜੋਤਾਂ ਦੇ ਕਾਫਲੇ ਵਾਲੇ
ਖਿਆਲ-ਦੀਪ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਤਕ ਕਿਉਂ ?
ਅਲੋਕ ਸਾਂਝ ਦੀ ਮੰਜ਼ਲ 'ਚ ਹੋ ਗਿਆ ਸ਼ਕ ਕਿਉਂ ?
ਜਾਂ ਦਰਦ-ਅਮਲ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਪੈ ਗਏ ਛਾਲੇ ?”

“ਅਨੇਕ ਜਗਦੀਆਂ ਜੋਤਾਂ ਦੇ ਕਾਫਲੇ ਵਾਲੇ
ਤੁਰੇ ਤਾਂ ਸਾਂਝ ਦੀ ਮੰਜ਼ਲ ਨੂੰ ਸਨ ਬੜੀ ਛੇਤੀ;
ਨਜ਼ਰ 'ਚ ਸਭ ਦੀ ਪਰ ਅਪਣੀ ਰਹੀ ਹਰੀ ਖੇਤੀ,
ਨਫਸ ਦੇ ਫੇਰ ਰਹੇ ਓਹੋ ਗਰਮੀਆਂ ਪਾਲੇ ।

ਇਹ ਰਸਤਿਆਂ 'ਚ ਹੀ ਕਿਧਰੇ ਅਲੋਪ ਹੋਵੇਗਾ,
ਕਈ ਬਸ ਅਪਣੇ ਹੀ ਜਾਲਾਂ 'ਚ ਆਪ ਰੋਵੇਗਾ ।”

“ਖਿਆਲ-ਦੀਪ 'ਚ ਕੀ ਇਹ ਕਦੇ ਨਾ ਜਾਏਗਾ ?”

“ਅਜੇ ਨਹੀਂ, ਜੀ ਨਹੀਂ ।
ਹੁਣ ਅਪਣੇ ਅਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਬਣ ਗਏ ਮਾਲਕ,
ਬੁਝਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕੋਈ ਜੋਤ ਅਪਣੇ ਸਾਥੀ ਦੀ;
ਬੁਝਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਆਖਰ ਖਿਆਲ ਰੋਸ਼ਨ ਵੀ,
ਬਣੇ ਨੇ ਅਪਣੇ ਹੀ ਕੁਬੰਬੇ ਹਨੇਰ ਦੇ ਪਾਲਕ ;
ਖਿਆਲ-ਦੀਪ 'ਚ ਇਹ ਕਾਫਲਾ ਨ ਜਾਏਗਾ,
ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਾਂਝ ਦਾ ਜਦ ਤਕ ਨਾ ਨੂਰ ਛਾਏਗਾ ।”

ਉਰਵਸੀ

ਇਹ ਕੌਣ ਆ ਗਈ ਉਰ ਵਸੀ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ?
ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਹੈ ਕੀ ਵਾਪਸੀ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ?
ਕਈ ਲੰਘ ਚੁਕੀਆਂ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰ-ਨਗਰੀਆਂ,
ਕਈ ਨਾਚ ਅਪਣੇ ਵਿਖਾ ਗਈਆਂ ਪਰੀਆਂ ।
ਇਹ ਕਿਸ ਜਾਦੂਗਰਨੀ ਦੀ ਰਿਸ਼ਮੀ ਸਵਾਰੀ
ਲਈ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਭੁਸ਼ੀ ਮੇਰੀ ਸਾਰੀ ?
ਇਹ ਬਿਜਲੀ ਚਮਕਦੀ ਏ ਪਰ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ,
ਮੇਰੇ ਕੁਲੁ ਚਲੇ ਨੇ ਦਰ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ !
ਪਹੁੰਚਦੀ ਏ ਅਪਣੀ ਖਬਰ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ,
ਪਵੇ ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ ਕਦਰ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ।

ਕਈ ਵਾਰ ਤੱਕਿਆ ਸੀ ਉਜਲਾ ਜਮਾਨਾ,
ਨਾ ਭਰਿਆ ਸੀ ਇਸ ਨੇ ਨਜ਼ਰ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ।
ਕੋਈ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਕੰਵਲ-ਨੈਣ ਵਾਲੀ,
ਮੇਰੀ ਭਰ ਗਈ ਸੁਖ-ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਪਿਆਲੀ ।
ਵਸਾਉਂਦੀ ਗਈ ਮਿਹਰ-ਮੌਂਹ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ,
ਬਦਲਦੀ ਗਈ ਹਰ ਕਮੀ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ।
ਉਹ ਸੁਕਦੀ ਹੈ ਐਸੇ ਕਦਮ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ,
ਮੇਰਾ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਦਮ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ।
ਸ਼ਿੰਗਾਰਾਂ ਤੋਂ ਹੈ ਸਾਦਰੀ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ,
ਬਣੇ ਆਦਮੀ, ਆਦਮੀ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ।
ਵਿਗਸਦੀ ਹੈ ਤਦ ਰਾਤ ਦਿਨ ਜ਼ਿੰਦਗਾਨੀ,
ਮਿਲੇ ਜੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸੀਬਤ ਦਾ ਪਾਣੀ ।
ਉਜਾਲਾ ਕਰੇ ਆਤਮਾ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ,
ਜਿਵੇਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਾਏ ਸਮ੍ਰਾ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ।
ਤੇਰਾ ਆਉਣ ਹੋਵੇ ਕਦੀ ਰੋਜ਼ ਰਾਤੀਂ,
ਅਨੋਖੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ, ਹੇ ਜਨਮ ਦਾਤੀ !
ਇਹ ਲਹਿਰਾਂਵਦੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਨਰਮ ਪਰਦੇ,
ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੋਂ ਹੀ ਝਿਲਮਿਲਾਂ ਭਸਮ ਕਰ ਦੇ !
ਵਗਾ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਚੌਂ ਹਵਾ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ,
ਬਦਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਖੁਦਾ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ।

ਤੇਰੇ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ

ਤੇਰੇ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ,
ਬਿਆਲ, ਸੁਪਨ-ਸਤਾਰੇ, ਨਜ਼ਰ, ਕਲਾਕਾਰੀ ;
ਤੇਰੇ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਬਰਾਦਰੀ ਸਾਰੀ ।
ਇਹ ਪੁਸ਼ਟ-ਹਾਰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਸਰਵ ਗਲਾਂ ਦੇ ਲਈ,
ਤੇਰੀ ਹੀ ਧੌਣ ਸਜਾਏਗੀ ਕਿਉਂ ਪਲਾਂ ਦੇ ਲਈ ?
ਤੇਰੇ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੇਰੀ ਮਦਰਾ,
ਅਨੇਕ ਖੁਸ਼ਕ ਲਬਾਂ ਦੇ ਲਈ ਹੈ ਇਹ ਦਰਿਆ ।
ਕਹੇਗੀ ਹੁਣ ਕੋਈ ਚੰਚਲ ਕਿ ਮੈਂ ਹਾਂ ਹਰ-ਜਾਈ,
ਮੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਗੋਈ ਹੈ ਪਰ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਲਈ,
ਤੇਰੇ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ !

ਮਹਾਨ ਬਾਗਾ 'ਚ ਕਿਉਂ ਮੈਂ ਮਰਾਂ ਕਲੀ ਦੇ ਲਈ ?
ਤਰਸ ਰਹੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਹਰ ਗਲੀ ਦੇ ਲਈ ।
ਮੇਰੇ ਜਹਾਨ 'ਚ ਤੇਰਾ ਨਹੀਂ ਖਿਲਾਰਾ ਹੁਣ,
ਮੇਰੇ ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਚਮਕਿਗਾ ਹਰ ਸਤਾਰਾ ਹੁਣ ।
ਬਲੇਗਾ ਦੀਵਾ ਮੇਰਾ ਕਿਉਂ ਤੇਰੇ ਦੁਆਰੇ ਤੇ ?
ਹਨੇਰ ਜਨਮ ਚੋਂ ਲੰਘਾਂਗਾ ਇਸ ਸਹਾਰੇ ਤੇ ।
ਨਹੀਂ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇਰੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਦੇ ਲਈ,
ਮੇਰੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਬੇੜੀ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਲਈ ।
ਤੇਰੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਭ ਕੁਝ, ਤੇਰੇ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ;
ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ !

ਅਨੋਖੇ ਗੀਟੇ

ਇਹ ਗੀਟੇ ਅਨੋਖੇ, ਮਨੋਹਰ, ਪਿਆਰੇ ;
ਜਮਾਨੇ ਚੌਂ ਪੈਦਾ, ਜਮਾਨੇ ਤੋਂ ਨਿਆਰੇ ।
ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਵਲਦਾਰ ਲੰਘ ਰਸਤਿਆਂ ਤੋਂ,
ਨਵੇਂ ਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗੁਜ਼ਰ ਤਾਰਿਆਂ ਚੌਂ ।
ਕਈ ਰਾਹ 'ਚ ਆਈਆਂ ਉਜਾੜਾਂ ਤੇ ਰੱਖਾਂ,
ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਵਲ ਫੇਰ ਕਛ ਕਛ ਕੇ ਲੱਖਾਂ,
ਮੈਂ ਇਕ ਜਿੰਦਗੀ-ਬਖਸ਼ ਉਪਬਨ 'ਚ ਆਇਆ,
ਖੁਸੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਰਿਹਾ ਉਸ ਦਾ ਸਾਇਆ ।

ਅਨੋਖੀ ਹਵਾ ਸੀ, ਅਨੋਖਾ ਹੀ ਪਾਣੀ,
ਬਦਲਦੀ ਗਈ ਰਾਤ ਦਿਨ' ਜਿੰਦਗਾਨੀ ।
ਅਚਾਨਕ ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਇਕ ਦਿਨ ਜੋ ਆਈ,
ਮੈਂ ਬਣਿਆ ਦੀਵਾਨਾ, ਮੈਂ ਹੋਇਆ ਸੁਦਾਈ ।
ਮੈਂ ਉਸ ਬਾਗ ਦੀ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਨਿਸ਼ਾਨੀ
ਇਹ ਰੀਟੇ, ਨਹੀਂ ਚੰਦ ਵੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਨੀ ।
ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੈਂ ਚੁਕੇ ਤਾਂ ਕੰਬੇ ਸਤਾਰੇ,
ਦਰੱਖਤਾਂ ਨੇ ਹੱਥ ਵਲ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪਸਾਰੇ ।
ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੈਂ ਚੁਕੇ ਤਾਂ ਚੰਦ ਤਿਲਮਲਾਇਆ,
ਪਿਆ ਬੋਹਣ ਤਾਈਂ ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ।
ਮੈਂ ਚੁਕੇ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਨੇ ਪਾਈ ਦੁਹਾਈ ;
ਮੈਂ ਚੁਕੇ ਤੁਰਤ ਹੋਸ਼ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਆਈ ।
ਸਮੇਂ ਨੇ ਭਿਆਨਕ ਕਈ ਜਾਲ ਪਾਏ,
ਮੈਂ ਰਸਤੇ ਦੀ ਹਰ ਅੱਖ ਤੋਂ ਇਹ ਬਚਾਏ ।
ਮੈਂ ਆਂਦੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ, ਸੁਖਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ,
ਗਿਆ ਬੋਹਣ ਦਾ ਡਰ ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੇ ਆ ਕੇ ।
ਜ਼ਮਾਨਾ ਕਦੀ ਮੁੱਲ ਪਾਏਗਾ ਆਖਰ,
ਸਮਾਂ ਉਹ ਵੀ ਆਏਗਾ, ਆਏਗਾ ਆਖਰ ।

ਬੱਚਾ ਤੇ ਚੰਦ

[ਸੋਨਿਵ]

ਵਧਾਈ ਜਾਂਦਾ ਏ ਬਾਹਵਾਂ ਅਲੋਕ ਚੰਦ ਲਈ,
ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਗੇਦ ਸਵਰਗੀ ਚੋਂ ਦੌੜਦਾ ਜਾਏ,
ਪਿਆਰ-ਜਾਲ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਦੇ ਤੋੜਦਾ ਜਾਏ,
ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਰਸਦਾ ਹੈ ਕਿਸ ਅਨੰਦ ਲਈ!
ਮਹਾਨ-ਵਾਟ-ਦੁਰੇਡੀ ਦਾ ਗਮ ਨਹੀਂ ਇਸ ਨੂੰ,
ਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ।
ਮਿਲਾਪ ਨੂਰ ਲਈ ਹੈ ਤੜਪ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਵੀ,
ਅਸਲ ਦੀ ਜਾਤ 'ਚ ਕੋਈ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਇਸ ਨੂੰ।

ਤੜਪ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਚੰਦ ਮੈਂ ਵੀ ਉਮਰਾਂ ਤੋਂ,
ਤੇਰੇ ਦੀਦਾਰ ਨੂੰ ਰੋਂਦੀ ਹੈ ਰਾਤ ਜੀਵਨ ਦੀ!
ਕਦੀ ਤਾਂ ਮੇਟ ਦੇ ਕਾਲਖ ਨਸੀਬ-ਉਪਬਨ ਦੀ,
ਰਹੋਂਗਾ, ਹਾਏ! ਕਦੋਂ ਤਕ ਅਲੋਪ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੋਂ!
ਵਿਲਕਦਾ ਹੀ ਰਹੇ ਬਾਲਕ, ਯੁਗਾਂ ਦੇ ਮੋਦੀ, ਕਿਉਂ?
ਮੇਰੇ ਲੰਈ ਨਹੀਂ ਤੇਰੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗੋਦੀ ਕਿਉਂ?

ਰਬ

[ਸੋਨਿਟ]

ਅਸੀਂ ਜੋ ਦੈੜ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਤੀ,
ਜਮੀਨ ਛੜ ਨਾ ਲਵੇ ਸਾਡਾ ਰਬ ਕਿਤੇ, ਰਾਣੀ ?
ਗੁਆਚ ਜਾਏ ਨਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪੱਥ ਕਿਤੇ, ਰਾਣੀ ?
ਮਿਲੇਗੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਸ਼ਾ ਕਰਮ-ਜਨਮਦਾਤੀ ?
ਇਹ ਜਾਚ-ਰਬ ਕਿਤੇ ਆਸ਼ਾ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸਾ ਨੂੰ
ਨਾ ਛੱਡ ਜਾਏ ਸਮੇਂ ਦੇ ਫਰੇਬ-ਜੰਗਲ ਵਿਚ ?
ਗਰਕ ਨਾ ਜਾਏ ਕਿਤੇ ਭਾਗ ਰਾਹ ਦੀ ਦਲਦਲ ਵਿਚ,
ਮੈਂ ਰੋਕ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਵਾਂ ਚਾਲ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ?

ਨਾ ਰੋਕ, ਰੋਕ ਨਾ, ਮੇੜਨ ਦੇ ਰਬ ਪਿਛਾਂਹ, ਰਾਣੀ ।
ਮੈਂ ਹੁਣ ਨਾ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ;
ਮੈਂ ਫੇਰ ਜਾਵਾਂਗਾ ਅਪਣੇ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਕਹਿਰ ਅੰਦਰ ;
ਆਪਤੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਦੌੜਾਂਗਾ ਕਿਉਂ ਅਗਾਂਹ, ਰਾਣੀ ?
ਮਹਾਨ ਪਾਪ ਕਿ ਬਦਲਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ;
ਅਬਾਦ ਤੇਰੇ ਕਰਾਂ ਬੰਦੀਖਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ।

ਕਿਰਨ-ਗੀਤ

ਸਾਜਨ, ਤੂ ਹੈਂ ਸਰਵ-ਅਨੰਦ !

ਸਾਗਰ-ਨੈਣ ਛਲਕਦੀ ਮਸਤੀ,
ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ, ਬਲੰਦੀ-ਪਸਤੀ,
ਨੀਲੀ ਗੋਦ ਸਹੰਸਰ ਤਾਰੇ,
ਹਿਰਦਾ-ਦੀਪ ਅਗੰਮ ਨਜ਼ਾਰੇ,
ਜਗ-ਜਣਨੀ ਜਿੰਦ ਹਰਕਤ-ਨਾਰੀ,
ਰੂਪ-ਨਗਰ ਦੀ ਕਾਇਆ ਸਾਰੀ,
ਤੇਰੀ ਇਕ ਅਲੋਪ ਨਜ਼ਮ ਦਾ
ਇਹ ਹਨ ਪਹਿਲਾ ਬੰਦ--
ਸਾਜਨ, ਤੂ ਹੈਂ ਸਰਵ-ਅਨੰਦ !

ਰੋਸ਼ਨ ਜਾਪੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ,
 ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਨਿਕਲੇ ਅੱਤ ਕਾਲਾ,
 ਕੀ ਜਾਣੇ ਦੁਨੀਆ ਦੀਵਾਨੀ
 ਜੋ ਹੈ ਅਪਣੇ ਤੋਂ ਬੇਗਾਨੀ ?
 ਅੱਤ-ਨਰਕ, ਸ਼੍ਰੀਸ਼੍ਰੀ ਦੀ ਜੱਨਤ,
 ਮੇਰੇ ਨਹੀਂ ਪਸੰਦ--
 ਸਾਜਨ, ਤੂੰ ਹੈਂ ਸਰਵ-ਅੰਦ ! .

ਇਕ ਰਿਸ਼ਮ ਹੈ ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰੀ
 ਨਭ-ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਚੰਦ !
 ਇਕ ਕਿਰਨ ਰੀਤਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰੇ
 ਕਰ ਦੇ ਆਪਣੀ ਬੰਦ !
 ਸਾਜਨ, ਤੂੰ ਹੈਂ ਸਰਵ-ਅੰਦ !

ਬੇਨਾਮ ਫੁਲ

ਬਹਾਰ ਕੀ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਹੈਰਾਨੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ?
ਕੋਈ ਤਾਂ ਜਾਣਦਾ ਮੈਨੂੰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਲਈ !
ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੁਹਲ ਨਸ਼ੀਲੀ ਨਜ਼ਰ ਕਦੇ ਨਾ ਪਈ,
ਕੋਈ ਅਵਾਜ਼ ਜੇ ਆਈ ਉਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਗਈ ।
ਹਮੈਤ ਦੇ ਲਈ ਸੂਰਜ ਦੀ ਇਕ ਕਿਰਨ ਵੀ ਨਹੀਂ,
ਪਿਆਰ ਦੇਣ ਲਈ ਉਜਲਾ ਤਾਰਾ-ਗਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ।
ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਧੁਰ ਹਵਾ ਨੇ ਕਦੀ ਖਿੜਾਇਆ ਨਾ,
ਮੇਰੀ ਕਲੀ ਨੇ ਕਦੀ ਸੁਪਨ ਵਿਚ ਬੁਲਾਇਆ ਨਾ ।
ਹਜ਼ਾਰ ਕਾਫਲੇ ਕੋਲੋਂ ਨਿਕਲ ਗਏ ਆਖਰ,
ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਗ 'ਚ ਅਪਣੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਾਇਆ ਪਰ ।

ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਰਹੀ ਹੈ ਨਫਰਤ ਹੀ,
ਅਲੋਕ ਆਤਮਾ ਤਕ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਜਾਣਾ ਕੀ ?
ਕਿਸੇ ਉਮੀਦ 'ਚ ਇਸ ਦਿਲ ਨੇ ਸੁਪਨ ਵੀ ਗਾਏ,
ਮੇਰੀ ਕਲੀ ਦੇ ਪਰ ਉਹ ਦੇਸ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇ ।
ਸੁਗੰਧ-ਸੋਜ਼ 'ਚ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਬੁਲਾਇਆ ਵੀ,
ਪੁਕਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰੀ, ਹਾਏ ! ਕੋਈ ਆਇਆ ਵੀ ?
ਬਹਾਰ ਉਸ ਤੇ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦੇ ਲਈ,
ਤੜਪ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਖਿੜਾਂ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਪਰਾਂ ਦੇ ਲਈ ।
ਆ ਇਸ ਬਹਿਸ਼ਤ ਚੋਂ ਮੈਨੂੰ ਉਡਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾ ਤੂੰ,
ਬੇਨਾਮ ਜਾਵਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾਮ ਬਿਨ ਜਜ਼ੀਰੇ ਨੂੰ ।

ਉਸ ਦੇ ਮਹਿਲ ਦੀ ਸਿਰਕੀ

ਕਦੇ ਕਦੇ ਸਿਰਕੀ ਹਿਲ ਜਾਏ !

ਤੂੰਘੀਆਂ ਸ਼ਾਮਾਂ, ਬਾਰਸ਼ ਵਰੁਦੀ ;
ਰੁਤ ਸ਼ਾਬੀ, ਤੀਖਣ ਸਰਦੀ ।
ਕੜਕਣ ਜਦ ਅੰਬਰ ਦੀਆਂ ਡਾਟਾਂ,
ਭੁਲ ਜਾਵਣ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਵਾਟਾਂ ।
ਆਸ-ਪੁਨਰ ਦੇ ਦੇਸ ਸੁਨਹਿਰੀ
ਖਾ ਜਾਵਣ ਸੀਨੇ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ !
ਯਾਦ-ਸਰਾਂ ਦੀ ਕਾਇਆ ਧੜਕੇ,
ਲੂੰ ਲੂੰ ਤੇ ਇਕ ਬਿਜਲੀ ਕੜਕੇ ।

ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕਿਸ ਦਰਗਾਹ ਚੋਂ
 ਮੰਜ਼ਲ-ਸ਼ੋਕ-ਹਵਾ ਅਗ ਜਾਏ ?
 ਮਹਿਲ ਤੇਰੇ ਦੀ ਧੁੰਦ ਗਵਾਏ !
 ਨਾਜ਼ਕ ਕਰ ਕੋਈ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਚੋਂ
 ਸਿਰਕੀ ਨੂੰ ਉਲਟਾਣਾ ਚਾਹੇ
 ਪਰ ਕੋਈ ਰੋਸ਼ਨ ਨੈਣਾਂ ਵਾਲੀ,
 ਮੇੜ ਦੇ ਪਿਛੇ ਹੱਥ ਖਾਲੀ ।
 ਰੋਕ ਕਿਸੇ ਦੀ, ਵਧਣ ਕਿਸੇ ਦਾ ;
 ਸੱਕ ਕਿਸੇ ਦਾ, ਰੁਚਨ ਕਿਸੇ ਦਾ ;
 ਕਸ਼ਮਕਸ਼ੀ ਵਿਚ ਪਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ
 ਕਦੀ ਕਦੀ ਰਸਤਾ ਮਿਲ ਜਾਏ—
 ਕਦੇ ਕਦੇ ਸਿਰਕੀ ਹਿਲ ਜਾਏ—
 ਸਿਰਕੀ, ਉਸ ਦੇ ਮਹਿਲ ਦੀ ਸਿਰਕੀ ।

ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਚੰਦ-ਸਤਹ ਵਲ,
 ਕੀ ਜਾਣਾ ਕਿਸ ਬੰਦਰਗਾਹ ਵਲ,
 ਮੇਰੀ ਜੀਵਨ-ਬੇੜੀ ਠੇਲ੍ਹੇ,
 ਢੂਘੀ ਸ਼ਾਮ ਭਿਆਨਕ ਵੇਲੇ ?
 ਖਬਰੇ ਕੀ ਕੀ ਰੰਗ ਵਿਖਾਏ
 ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਸਿਰਕੀ ਹਿਲ ਜਾਏ !
 ਸਿਰਕੀ, ਉਸ ਦੇ ਮਹਿਲ ਦੀ ਸਿਰਕੀ ।

ਦੂਰ ਨਹੀਂ

ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਪਿਆਰੇ !

ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੈ ਹੋਕੇ ਦੇਂਦੇ
ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਹਾਰੇ—

ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਪਿਆਰੇ !

ਕੁਟੀਆ ਦੀ ਕਾਲਖ ਵਿਚ ਲੁਕਿਆ
ਰਾਤ ਦਿਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਵਾਲਾ ;
ਪੁਤਲੀ ਦੀ ਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਉਹਲੇ
ਵਸ ਰਹੇ ਚੰਦ-ਤਾਰੇ—

ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਪਿਆਰੇ !

ਦੂਰ ਬਨਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਫਿਰ ਆਏ
 ਅਕਲਾਂ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ ।
 ਕੋਈ ਪਰਬਤ ਦੀ ਟੀਸੀ ਤੋਂ
 ਅੰਬਰ ਵਲ ਪੁਕਾਰੇ ।
 ਅਰਸ਼ ਤੇ ਤਾਰੇ ਚਿੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ,
 ਕੋਲ ਹੀ ਸਾਡੇ, ਛੁੱਲ ਪੱਤੀਆਂ ਚੋਂ
 ਆਪਣੇ ਨਕਸ਼ ਉਭਾਰੇ—
 ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਪਿਆਰੇ !

ਨਾ ਕੋਈ ਉਸ ਦੇ ਪੰਧ ਅਵੱਲੇ,
 ਨਾ ਕੋਈ ਬੰਦ ਦੁਆਰੇ ।
 ਜੋ ਗੰਗਾ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਅੰਦਰ,
 ਉਹ ਹੈ ਖੂਨ ਕਿਨਾਰੇ,
 ਆਪਣੇ ਖੂਨ ਕਿਨਾਰੇ—
 ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਪਿਆਰੇ !

ਪਰਦੇਸਣ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੂੰ

ਉਸ ਉਪਬਨ ਵਿਚ ਕਦਰ ਨਾ ਤੇਰੀ,
ਜੋਤੀ ਮੇਰੀ !

ਉਸ ਉਪਬਨ, ਉਸ ਮਾਰੂ ਬਲ ਵਿਚ,
ਉਸ ਜੰਗਲ ਵਿਚ,
ਕੌਣ ਪਛਾਣੇ ਤੈਨੂੰ, ਹਿਰਦੇ-ਸਿੱਪ ਦੇ ਮੋਤੀ,
ਕਵਿਤਾ-ਜੋਤੀ !

ਰਾਸ ਨਾ ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਨਗਰੀ ਦਾ ਦਾਣਾ ਪਾਣੀ,
ਹੇ ਮੇਰੀ ਰਾਣੀ !

ਕੀ ਉਹ ਸਾਇਆ ਜੋ ਖਾ ਜਾਏ ਹੁਸਨ-ਜੁਆਨੀ ?
ਬੇਕਦਰੀ ਵਿਚ ਮੌਤ ਹੈ, ਪਿਆਰੀ, ਉਮਰ ਬਿਤਾਣੀ ॥
ਬੇਕਦਰੀ ਹੈ ਦਿਨ-ਜੋਬਨ ਵਿਚ ਰਾਤ ਹਨੇਰੀ,
ਜੋਤੀ ਮੇਰੀ !

ਮੈਂ ਦੇਖੇ ਬਰਪਨ ਦੇ ਤੇਰੇ ਨੂਰ-ਸਵੇਰੇ,
ਦੀਪਕ ਮੇਰੇ !

ਮੈਂ ਦੇਖੀ ਹੈ ਮੇਰਾਂ-ਰੰਗੀ ਉਠਦੀ ਜੁਆਨੀ,
ਹੇ ਮੇਰੀ ਰਾਣੀ, ਰਾਧਾ ਰਾਣੀ !

ਮੈਂ ਦੇਖੇ ਹਨ ਨੈਣ ਇਲਾਈ, ਮਸਤ ਖੁਦਾਈ,
ਬਣ ਕੇ ਸੁਦਾਈ ।

ਮੈਂ ਪੀ ਪੀ ਕੇ ਨੂਰ ਦਾ ਜੋਬਨ,
 ਬਦਲਿਆ ਜੀਵਨ ।
 ਉਸ ਪਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਤੈਨੂੰ ਰਾਣੀ ਕੌਣ ਪਛਾਣੇ,
 ਕੀ ਕੋਈ ਜਾਣੇ ?
 ਆ ਜਾ ਅਪਣੇ ਕਦਰ-ਨਗਰ ਵਿਚ,
 ਅਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ।
 ਕਲਮ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਲੋੜ ਬਤੇਰੀ,
 ਜੋਤੀ ਮੇਰੀ !

ਲੰਘ ਚੁਕੇ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਦੇ ਪਾਣੀ, ਰੂਹਾਂ ਥਾਣੀ,
 ਹੋ ਮੇਰੀ ਥਾਣੀ !
 ਚਲ ਚੁਕੇ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਚੱਕਰ,
 ਹੁਣ ਕਿਸ ਦਾ ਡਰ ?
 ਚੰਮ-ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁਕ ਮੁਕਾਇਆ,
 ਪਿਆਰ ਨੇ ਆਖਰ ;
 ਹੁਣ ਕਿਸ ਦਾ ਡਰ ?
 ਜਦ ਕਿ ਸਮਾਜਾਂ ਦੇ ਨਰਕਾਂ ਨੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਮਿਟਾਇਆ
 ਰੂਹ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ,
 ਫੇਰ ਕੀ ਫੇਦਾ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ?
 ਤੋੜ ਕੇ ਫੇਦਾ ਆ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰਾਸ ਰਚਾਈਏ ;
 ਅਗ, ਅਰਸਾਂ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਬਰਕਤ ਫੇਰ ਬੁਲਾਈਏ ;

ਆ, ਅਪਣੇ ਪੱਤਣ ਵਲ ਜੀਵਨ-ਨੂਰ ਦੀ ਬੇੜੀ,
ਗੱਲ ਹੈ ਕਿਹੜੀ ?

ਆ ਜਾ ਹਰਦਮ ਨਜ਼ਰ ਮੇਰੀ ਨੂੰ ਕਦਰ ਹੈ ਤੇਰੀ,
ਜੋਤੀ ਮੇਰੀ !

ਜਦ ਤਕ ਰਹਿਣਗੇ ਚੰਦ-ਸਿਤਾਰੇ,
ਬਿਜਲੀਆਂ, ਪਾਰੇ,
ਸੁਣਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਰੀਤ ਕਵੀ ਦੇ
ਸਰਵ-ਖਿਲਾਰੇ ।

ਤੇਰੀ ਬੇਕਦਰੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਦਰ ਸਿਖਾਈ,
ਕਦਰ ਕਰਾਂ ਮੈਂ ਲੋਚ ਰਹੀ ਹੈ ਸਾਰੀ ਖੁਦਾਈ ।
ਤੇਰੇ ਮੂੰਹ ਫੇਰਨ ਨੇ ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਉਖੜੀ,
ਖੁਲ੍ਹੀ ਅੱਖ ਤਾਂ ਸੁੰਦਰ ਜਾਪੀ ਹਰ ਇਕ ਬੇੜੀ
ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡ-ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਜਾਏ ਢੁਬਦੀ ਤਰਦੀ,
ਸੁੰਦਰ ਜਾਪੀ ਕਿਸਮਤ ਹਰ ਦੀ ।

ਤੇਰੇ ਨਫਰਤ ਕਰਨ ਨੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਜਗਾਇਆ,
ਹੇ ਕੋਈ ਮਾਇਆ !

ਵੱਜਦਾ ਹੈ ਇਕ ਤੀਰ ਸੁਣਾਂ ਜਦ ਕਦਰ ਨਾ ਤੇਰੀ,
ਜੋਤੀ ਮੇਰੀ !

ਆ ਤੈਨੂੰ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਕੂਲੇ ਤਖਤ ਬਿਠਾਵਾਂ,
ਧੁਰ ਦਰਗਾਹਵਾਂ ਤੋੜ ਲਿਆਵਾਂ ।

ਆ, ਅਪਣੇ ਨੂਰੀ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਪੀਂਘ ਝੁਟਾਵਾਂ
ਆ, ਤੈਨੂੰ ਤਾਜ਼ਾਂ ਤੇ ਤੋਰਾਂ, ਰੀਤ ਲੁਟਾਵਾਂ ।
ਅਪਣੀ ਜੁਆਨੀ, ਆ, ਤੇਰੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਵਿਛਾਵਾਂ,
ਖੂਨ ਗਰਮ ਦੇ ਦੀਪ ਜਗਾਵਾਂ ;
ਆ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਭਰਮ ਗਵਾਵਾਂ ।
ਪਿੜਰ ਦੀ ਵੀਣਾ ਤੇ ਗਾਵਾਂ ਕਦਰ ਮੈਂ ਤੇਰੀ,
ਰਾਧਾ ਮੇਰੀ !

ਬੇਕਦਰੇ ਪਰਦੇਸ ਚੋਂ ਆ ਜਾ,
ਮੇਰੇ ਅਪਣੇ ਦੇਸ 'ਚ ਆ ਜਾ !

ਨਵੇਂ ਗੀਤ

ਕਿਸ ਬਿਪਤਾ ਵਿਚ ਗੀਤ ਉਚਾਰੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ?
 ਕਵਿਤਾ-ਅਰਸ਼ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਸਤਾਰੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ।
 ਕਿਸ ਬਿਪਤਾ ਵਿਚ ਰੰਗ ਦਿਖਾਏ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ?
 ਇਸ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਫੁਲ ਖਿੜਾਏ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ।
 ਜਗਤ-ਬਹਾਰ ਤੋਂ ਮੌਜੂ ਮੁਹਾਰਾਂ ਅੰਦਰ ਨੂੰ,
 ਠੁਕਰਾ ਕੇ ਸਭਿੱਤਾ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ।
 ਛਾਕੇ ਦੀ ਅਤਾਨੀ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਪਰਖ ਪਰਖ,
 ਰੂਹ ਦੀ ਜਾਚ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਚਾਨਣ ਪਰਖ ਪਰਖ ।
 ਸੱਚ, ਸੁਦਰਤਾ, ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਨੂਰ-ਸਹਾਰੇ ਤੇ,
 ਛਿਣਕੇ ਗੀਤ ਪਿਆਰੇ ਖਾਕ-ਖਿਲਾਰੇ ਤੇ ।
 ਦੱਸਣ ਗਾਮ-ਸਾਗਰ ਚੋਂ ਕਿਨਾਰੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ,
 ਜੋ ਬਿਪਤਾ ਵਿਚ ਗੀਤ ਉਚਾਰੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ।
ਮਦਰਾ ਅੱਤ ਪੁਰਾਣੀ, ਸਾਗਰ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ;
 ਰੂਹ ਜੋਤੀ ਪਹਿਲੀ ਹੀ ਪਰ ਘਰ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ।
 ਜੋਤ ਪੁਰਾਣੀ ਨਵੇਂ ਹਨੌਰੇ ਦੂਰ ਕਰੇ,
 ਅੱਤ ਭਿਆਨਕ ਅੰਦਰ ਨੂਰੇ ਨੂਰ ਕਰੇ ।
 ਆਤਮ-ਬਲ ਤੋਂ ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ ਬਣੇ ਕਦੀ,
 ਧਰਮ ਹੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਜਣੇ ਕਦੀ ।

ਜਦ ਤਕ ਇਸ ਪੂਰਬ ਚੋਂ ਸ਼ੁਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਚੜ੍ਹੇ,
ਜਦ ਤਕ ਰਹਿਣਗੇ ਬੰਮ ਹਿਮਾਲਾ ਖੜੇ ਖੜੇ,
ਆਤਮ-ਨੂਰ ਦਿਆਂਗੇ ਜਗ ਨੂੰ ਬਚਣ ਲਈ,
ਹਰ ਬਿਪਤਾ ਵਿਚ ਰੀਤ ਰਚਾਂਗੇ ਅਮਨ ਲਈ ।
ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸੁਦਰ ਸਭਿੱਤਾ ਫਲੇ ਕਦੀ,
ਜੜ੍ਹ ਵਿਗਿਆਨ ਚੇਤਨ ਗਿਆਨ ਜੇ ਰਲੇ ਕਦੀ ।
ਹਰ ਬਿਪਤਾ ਵਿਚ ਗਾਵਾਂ ਨਗਮੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ,
ਦਿਲ-ਖੇਤਾਂ ਵਲ ਭੇਜਾਂ ਚਸ਼ਮੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ।
ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇਸਾਂ ਵਲ ਬੜੀ ਰਾਗ ਲਈ,
ਗਾਉਂਦਾ ਗਾਉਂਦਾ ਜਾਵਾਂ ਰੂਹ ਦੀ ਜਾਗ ਲਈ ।
ਰੀਤ ਮੇਰੇ ਹਨ ਧਰਤੀ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ।
ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਮਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਜਾਨ ਲਈ ।
ਆਤਮ-ਰੀਤ ਮੈਂ ਤਦੇ ਉਚਾਰੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ,
ਰਾਹ-ਮੰਜ਼ਲ ਵਿਚ ਚਮਕੇ ਤਾਰੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ।

ਦੀਵਾ

ਇਕ ਰੋਸ਼ਨੀ ਖੁਦਾਈ, ਇਕ ਰੋਸ਼ਨੀ ਤਬਾਹੀ ;
ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਮਿਲ ਕੇ ਜੋਤੀ ਬੱਤੀ ਮੇਰੀ 'ਚ ਆਈ ।
ਮੁੜ ਮੁੜ ਜਗਾ ਰਿਹਾ ਏ, ਮੁੜ ਮੁੜ ਮੈਂ ਬੁਝ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ;
ਉਹ ਵੀ ਹੈ ਕੁਝ ਸੁਦਾਈ, ਮੈਂ ਵੀ ਹਾਂ ਕੁਝ ਸੁਦਾਈ ।
ਜਗਦਾ ਹੀ ਡੱਡ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਤੁਰ ਗਏ ਨੇ ਰਾਤੀ ;
ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਗਈ ਏ ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ !
ਇਕ ਪਲ੍ਲੇ 'ਚ ਸੱਦ ਲੈਣਾ, ਇਕ ਛਿਨ 'ਚ ਮੋੜ ਦੇਣਾ,
ਇਹ ਅਜੀਬ ਜਿੰਦਗੀ ਏ ਕਿ ਨਾ ਕੈਦ ਨਾ ਰਿਹਾਈ !
ਅਪਣੇ ਹੀ ਰੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਭੁਲ ਤਿਆ ਹਾਂ,
ਇਹ ਵੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਏ ਰਸਤਾ ਹਾਂ ਜਾਂ ਕਿ ਰਾਹੀ !

ਸਾਗਰ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਕੰਢੇ ਧਰ ਦੇ ਲਿਜਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ,
ਹੋ ਜਾਏ ਅਤ ਭਿਆਨਕ ਲਹਿਰਾਂ 'ਚ ਰੋਸ਼ਨਾਈ ।
ਕਰ ਆਤਮਾ ਤੇ ਬਾਰਸ਼ ਜੋਤੀ ਦੇ ਤਾਹਿਆਂ ਦੀ,
ਮਦਰਾ ਅਨੰਦ ਵਾਲੇ, ਭਰ ਦੇ ਮੇਰੀ ਸੁਰਾਹੀ ।
ਸਾਗਰ 'ਚ ਮੇਲ ਲੈ ਤੂੰ ਇਸ ਲਾਟ ਦੀ ਨਦੀ ਨੂੰ,
ਇਸ ਲੋਕਲੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਦ ਤਕ ਕਰੇ ਜੁਦਾਈ ?
ਜਗਿਆ ਹਾਂ ਮਹਿਫਲਾਂ ਵਿਚ, ਬਲਿਆ ਹਾਂ ਰਸਤਿਆਂ ਤੇ
ਰਾਹ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਜੋਤੀ ਨਹੀਂ ਜਗਾਈ !
ਦਿਲ ਤੜਪਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ, ਦਿਲ ਲੋਚਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ,
ਐਸੀ ਹਵਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤਕ ਜੋ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਵਰਾਈ ।

ਬਾਰੁਂ ਸਾਲ

ਗੁਜਰ ਗਏ ਹਨ ਸਾਲ, ਬਾਰੁਂ ਸਾਲ !

ਪਿਆਰ ਹਨੇਰੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਲਟਕੇ
ਕੱਚੀ ਤੰਦ ਦੇ ਨਾਲ,
ਗੁਜਰ ਗਏ ਹਨ ਸਾਲ, ਬਾਰੁਂ ਸਾਲ !

ਬਾਰੁਂ ਸਾਲ ਤਪੱਸਿਆ ਦਾ ਛਲ,
ਦੇ ਦਿਨ ਰੂਪ ਕਮਾਲ ;
ਅਗਲਾ ਦਿਨ ਅਭਿਮਾਨ ਦਾ ਆਏ,
ਅਪਣਾ ਹੀ ਜੰਜਾਲ ।
ਅਗਲਾ ਪੈਰ ਹੈ ਇਸ ਜੀਵਨ ਤੇ
ਬੇਹਲ ਜਿਹਾ ਸਵਾਲ ;

ਕੋਈ ਦਵੇ ਅਵਾਜ਼ ਨਾ ਯੋਗੀ
ਦਰਦ ਚੋਂ ਮੰਜ਼ਲ ਭਾਲ ;
ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ ਹਨ ਸਾਲ, ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ !

ਹੁਦਾ ਗਿਆ ਹੈ ਨੂਰ ਕੋਲੋਂ ਦੂਰ,
ਦੂਰੋਂ ਦੂਰ ;
ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਤਪੱਸਿਆ ਦਾ ਫਲ
ਕੀ ਹੈ ਵਿਖਮ ਗਰੂਰ ?
ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਦਿਨ, ਹੀਰਕ ਰਾਤਾਂ,
ਰੰਗ-ਮਹਿਲ ਤੇ ਨੂਰ,
ਤੁਬ ਗਈ ਨੌਣਾਂ ਦੀ ਬੇੜੀ
ਲੈ ਕੇ ਸਾਰਾ ਪੂਰ੍ਹ ।
ਤੂੰ ਹੀ ਫੇਰ, ਹੇ ਸਾਗਰ-ਸ਼ਕਤੀ,
ਬੇੜੀ-ਪੁਨਰ ਉਛਾਲ--
ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ ਹਨ ਸਾਲ, ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ !

ਸੁਣੀ ਗਈ ਰੂੜੀ ਦੀ ਕਿਧਰੇ
ਖੇਤੀ ਰੂਪ ਪੁਕਾਰ ;
ਹੁਣ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਦਮ-ਸੂਲੀ ਤੋਂ
ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਉਤਾਰ !

ਤੱਤ-ਨਗਰੀ ਦੀ ਪਤਥਰ ਅੰਦਰ
ਤੋਰ ਨਾ ਫੇਰ ਬਹਾਰ ;
ਕੱਚੀ ਤੰਦ ਤੇ ਕਦ ਤਕ ਲਟਕੇ
ਆਸ਼ਾ-ਮਈ ਪਿਆਰ ?
ਅੰਧ-ਭਾਗ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਕਰ ਦੇ
ਬਦਲੀ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਾਲ,
ਤੁਰਾਂ ਮੈਂ ਰਾਤੀਂ ਚਮਕ-ਨਗਰ ਦੇ
ਕਾਫ਼ਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ--
ਕਰ ਦੇ ਫੇਰ ਕਮਾਲ !
ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ ਹਨ ਸਾਲ, ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ !

ਤੁਸੀਂ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਰਹੇ

ਉਮਰ ਨੇ ਨਾਪਿਆ ਨਾ ਤੇਰਾ ਇਕ ਉਛਾਲਾ ਵੀ;
 ਭੁੱਬ ਗਿਆ ਉਜਾਲਾ ਵੀ, ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ ਪਿਆਲਾ ਵੀ
 ਖਿਆਲ-ਦੀਪ 'ਚ ਤਾਰੇ ਗੁਲਾਮ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ?
 ਗੁਲਾਮ ਚੰਦ ਨੇ ਪਰ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ ਰਾਜ਼ੀ।
 ਬੜੇ ਅਨੰਦ 'ਚ ਹਨ ਜ਼ਿਦਰੀ ਦੀਆਂ ਰਾਤਾਂ,
 ਨਜ਼ਰ ਦੀ ਜੋਤ 'ਚ ਹਨ ਆਸ ਰੂਪ ਪਰਭਾਤਾਂ।
 ਧੜਕਦੀ ਫੇਰ ਵੀ ਰਹਿੰਦੀ ਏ ਪਰ ਮੇਰੀ ਛਾਤੀ,
 ਇਹ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਹੈ ਕਿਸ ਦੀ ਦਮਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ?
 ਮੇਰੀ ਉਡਾਰ ਦੇ ਕੈਦੀ ਗਗਨ, ਅਲੋਕ ਜਹਾਨ ;
 ਮੇਰੀ ਕਲਪਨਾ 'ਚ ਸਾਗਰ, ਪਹਾੜ, ਉਜ਼ਲੇ ਮਦਾਨ।
 ਪਰ ਐਸੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਇਕ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੜਪਦਾ ਹੈ ਦਿਲ,
 ਮੇਰੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ।
 ਕਲਮ ਉਹ ਫਿਰਦੀ ਹੈ ਹੀਰੇ ਦੀ ਮੇਰੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੇ,
 ਗਰਥਦੀ ਜਾਂਦੀ ਏ ਬੇੜੀ ਮੇਰੀ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ।
 ਬਣਾ ਸਕੀ ਨਾ ਮੇਰੀ ਕਾਰ ਇਕ ਉਜਾਲਾ ਵੀ,
 ਨਾ ਕੰਮ ਆਈ ਕਿਸੇ ਮੇਰੀ ਕਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵੀ।
 ਫਰਸ਼ ਦੇ ਜੁਗਨੂੰ ਅਰਸ਼ ਤੇ ਰਾਏ, ਰਾਏ ਕੀ ਰਾਏ ?
 ਅਸੀਂ ਅਸੀਂ ਹੀ ਰਹੇ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਰਹੇ !

ਬੱਦਲ

ਬੱਦਲ, ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਚੱਲ ।

ਖੇਤ ਖੜੇ ਨੇ ਕਦ ਤੋਂ ਮੇਰੇ
ਰਸਤਾ ਤੇਰਾ ਮੱਲ--
ਬੱਦਲ, ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਚੱਲ ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾ ਦੇ,
ਮੌਲਣ ਸਭ ਕੁਮਲਾਏ ਬੂਟੇ,
ਜੋ ਚੁਕੀ ਮੂੰਹ ਦੈਖ ਰਹੇ ਨੇ
ਉਮਰ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਵੱਲ--
ਬੱਦਲ, ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਚੱਲ ।

ਇੱਕ ਪਲ ਦਾ ਕੀ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ,
ਜਲ੍ਹ ਬਲ ਕਰ ਜਾ ਪ੍ਰਸ਼ਕ ਜ਼ਮਾਨਾ;
ਯੁਗਾਂ ਯੁਗਾਂ ਤੋਂ ਕਹਿਣੀ ਚਾਹਵਾਂ
ਸੁਣ ਜਾ ਮੇਰੀ ਗੱਲ--
ਬੱਦਲ, ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਚਲ ।

ਯਾਦ-ਗੀਤ

ਮੈਨੂੰ ਜਾਣ, ਨਾ ਚਾਹੇ ਜਾਣ !

ਦੇਖ ਕੇ ਹਰਦਮ ਲੁਛਣਾ ਮੇਰਾ,
ਲੋਕੀ ਕਹਿਣ ਸੁਦਾਈ ਤੇਰਾ ;
ਸੁਣ ਸੁਣ ਗੀਤ ਮੇਰੇ ਨੈਣਾਂ ਦੇ
ਤਾਰੇ ਹੋਣ ਹੈਰਾਨ—

ਮੈਨੂੰ ਜਾਣ, ਨਾ ਚਾਹੇ ਜਾਣ !

ਯਾਦ ਤੇਰੀ ਦਿਲ ਰਾਗ ਬਣਾਇਆ,
ਪਿੰਜਰ ਦੀ ਵੀਣਾ ਤੇ ਗਾਇਆ ;
ਸ੍ਰਾਸਾਂ ਦੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਬੁਲਾਇਆ,
ਹੇ ਕਲਿਆਣ ! ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਆਇਆ ;
ਫੇਰ ਵੀ ਭੁੱਲ ਨਾ ਸਕਾਂ ਤੈਨੂੰ,
ਹੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ !

ਮੈਨੂੰ ਜਾਣ, ਨਾ ਚਾਹੇ ਜਾਣ !

ਤੂ ਤੇ ਮੈਂ

ਕਦੀ ਕਦੀ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈਂ ਤੂ,
 ਕਦੀ ਕਦੀ ਤੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ।
 ਤੇਰਾ ਹੀ ਨੂਰ ਹੈ ਮੇਰੇ ਗੁਲਾਬ ਦੀ ਝੋਭਾ,
 ਤੇਰੀ ਸੁਚਿਪ ਲਈ ਪਰ ਕਦੀ ਹਵਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ।
 ਮੇਰੇ ਜ਼ਖਮ ਦੇ ਲਈ ਆਖਰੀ ਮਰ੍ਹਮ ਹੈਂ ਤੂ,
 ਤੇਰੇ ਜਹਾਨ ਲਈ ਆਖਰੀ ਦਵਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ।
 ਮੇਰੇ ਲਹੂ 'ਚ ਤੇਰੇ ਮੁਸਕਾਨ ਦੀ ਲਾਲੀ,
 ਤੇਰੇ ਸੁਹਾਗ ਲਈ ਪਰ ਕਦੀ ਹਿਨਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ।
 ਕਦੀ ਕਦੀ ਹੈਂ ਤੂ ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਦੀ ਬਿਜਲੀ,
 ਕਦੀ ਕਦੀ ਤੇਰੇ ਤੁਫਾਨ ਦਾ ਸੁਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ।
 ਉਮੀਦ-ਖੇਤ 'ਚ ਤੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਦੀ ਹਰਿਆਲੀ,
 ਤੇਰੀ ਖਿੜਾਂ 'ਚ ਵੀ ਬੁਟਾ ਕਦੀ ਹਰਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ।
 ਮਹਾਂ ਖਿਲਾਰ ਦਾ ਬੇਸ਼ਕ ਸਦਾ ਹੈਂ ਤੂ ਮਾਲਕ,
 ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਸੁਹਲ ਜਹਾਨਾਂ ਦਾ ਪਰ ਖੁਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ।
 ਤੇਰੇ ਬਗੈਰ ਵੀ ਦੁਨੀਆ ਉਜਾੜ ਹੈ ਮੇਰੀ,
 ਮੇਰੇ ਬਗੈਰ ਵੀ ਦੁਨੀਆ ਵੀਰਾਨ ਹੈ ਤੇਰੀ ।

ਬਹਾਰ

ਸ਼ਾਮ-ਪਰੀ ਨੇ ਕੇਸਰ ਦੀ ਭਰ ਝੋਲੀ,
ਖਾਕੀ ਸਾਗਰ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਢੋਲ੍ਹੀ ।
ਉਸ਼ਾਵਤੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਰੰਗ ਲੁਟਾਏ,
ਦਿਨ-ਜੋਤੀ ਨੇ ਸਭ ਵਿਚ ਦੀਪ ਜਗਾਏ ।
ਸੂਰਜ ਛਿਣਕੇ ਆਪਣੇ ਭਾਵ ਸੁਨਹਿਰੀ,
ਇੰਦਰਪੁਰੀ ਚੋਂ ਸਬਜ਼ੀ ਹਲਕੀ, ਰਾਹਿਰੀ ।
ਹੂਰਾਂ ਦੇ ਕੋਮਲ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਲੀ,
ਚੰਦ-ਰਿਸਮਾਂ ਦੀ ਉਲਟੀ ਨੂਰ ਪਿਆਲੀ ।

ਸਿਵ ਜੀ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਮਦਰਾ-ਮਸਤੀ
 ਭੁਲ੍ਹ ਪਈ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਬਸਤੀ ।
 ਕਿਨ੍ਹ ਆਲੋਪ ਕਰਾਂ ਨੇ ਖੇਡੀ ਹੋਲੀ,
 ਮੇਨ ਪਈ ਅੱਜ ਧਰਤੀ ਹੱਸੀ ਬੋਲੀ ?
 ਇਸ ਹੋਲੀ ਤੋਂ ਉੱਗਾ ਪਏ ਫੁਲ-ਕਲੀਆਂ
 ਵਸ ਗਏ ਹਨ ਉਪਬਨ ਕਾਲੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ।

ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਹਰ ਰੋਲੇ ਤੋਂ ਘਬਰਾ ਕੇ
 ਲੁਕਣਾ ਚਾਹਵਾਂ ਗੋਦ ਬਹਾਰ 'ਚ ਆ ਕੇ ।
 ਕਲੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਹੰਝੂ ਡੋਲ੍ਹਾਂ,
 ਦਿਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਿੰਜਰ ਘਾਹ ਵਿਚ ਰੋਲਾਂ !
 ਜਦ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਮਨ ਦੀ ਸਮਝ ਨਾ ਆਏ
 ਕਿਸ ਬਾਂ ਕੋਈ ਅਪਣਾ ਹਾਲ ਸੁਣਾਏ ?
 ਹੇ ਕੁਦਰਤ, ਮੈਂ ਅਤ ਦੁਖੀਆ, ਤੂੰ ਦਰਦੀ ;
 ਬਖਸ਼ ਲੈ ਮੇਰੇ ਪਾਪ ਦੀ ਗਰਮੀ-ਸਰਦੀ ।
 ਜਦ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਹਰ ਕੋਈ ਠੁਕਰਾਏ
 ਵਿਲਕਦਾ ਆਖਰ ਮਾਤਾ ਦੇ ਵਲ ਆਏ ।
 ਜਗ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਦੇ ਨਾਲ ਦਬਾਏ
 ਘੁੱਟ ਘੁੱਟ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਹੈ ਮਰ ਜਾਏ !
 ਆਤਮਘਾਤ ਨੂੰ ਪਾਪ ਬਣਾਵਣ ਵਾਲੇ,
 ਦੇਖ ਤੂੰ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਛਾਲੇ !

ਨੀ ਕਲੀਓ, ਕੁਝ ਅਪਣੀ ਦਿਓ ਖਮੋਸੀ,
ਮੈਂ ਨਾ ਬੋਲਾਂ ਦੁਨੀਆ ਕਹੇ ਜੇ ਦੋਸ਼ੀ !
ਜੂਹ ਮੇਰੀ ਨੂੰ ਸਾਂਭੇ ਹੱਸਦਿਓ ਨੈਣੋਂ,
ਆਕੀ ਹੈ ਜੋ ਭੀੜ-ਫਰੇਬ ਚੋਂ ਰਹਿਣੋਂ !
ਸ਼ਾਦੀ, ਗ੍ਰਾਮ, ਕੀ ਏਸ ਨਗਰ ਦੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ?
ਪਿਆਰ ਹੀ ਜਦ ਰੁਲਦਾ ਹੈ ਵਿਚ ਬਜ਼ਾਰਾਂ !
ਸੁਰ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਸਰ ਸਰ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਏ,
ਜੜ੍ਹ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਚੇਤਨ ਰਿਤ ਸੁਣਾਏ ।
ਛੁੱਲਾਂ ਵਿਚ ਸੌਂ ਜਾਵਣ ਆਤਮ-ਲਹਿਰਾਂ,
ਯਾਦ ਨਾ ਜਾਏ ਵੱਲ ਚਮਕਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ !
ਹਰ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਚਾਹਵਾਂ ਦੂਰ ਆਜ਼ਾਦੀ
ਉਹ ਹੋਵੇ ਰਾਹੇ ਮੇਰੀ ਬਰਬਾਦੀ ।
ਦਿਲ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ! ਕੋਈ ਟਾਪੂ ਹੋਵੇ,
ਜਿਸ ਥਾਂ ਅਪਣੀ ਮੌਜੂ 'ਚ ਹੱਸੇ ਰੋਵੇ !
ਨੀ ਕਲੀਓ ! ਹੁਣ ਅਪਣੇ ਹੇਠ ਲੁਕਾਓ,
ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਚਾਨਣ ਹੇਠ ਸਵਾਓ !
ਲੱਭ ਨਾ ਸੱਕਾਂ, ਭਾਲੁ 'ਚ ਕੋਈ ਆਏ,
ਅੰਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨ ਬੱਚਾ ਕਿਸ ਥਾਂ ਜਾਏ !

ਇਕਤਾਰੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ

ਗਲੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਫਿਰੇ ਵਿਚਾਰਾ,
ਇਹ ਇਕਤਾਰੇ ਵੇਚਣ-ਹਾਰਾ ।
ਸੌ ਸੌ ਰੰਗ ਦੇ ਗੀਤ ਸੁਣਾਏ,
ਕੇਵਲ ਪਰ ਇਕ ਤਾਰ ਤੇ ਗਾਏ ।
ਲੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਗਲੀਆਂ ਅੰਦਰ,
ਲੱਖ ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਕਲੀਆਂ ਅੰਦਰ,

ਦਰਦ ਜਗਾਏ ਮੰਡ ਦੁਆਰਾ,
ਇਹ ਇਕਤਾਰੇ ਵੇਚਣ-ਹਾਰਾ,
ਗਲੀ ਗਲੀ ਜੋ ਫਿਰੇ ਵਿਚਾਰਾ !

ਦੇਵ ਲੋਕ ਦੀ ਸੁਰ ਮਸਤਾਨੀ
ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਮ ਹੈਨ ਪ੍ਰਾਣੀ !

ਹੁਣ ਤੇਰਾ ਮੁੜ ਕੇ ਇਕਤਾਰਾ,
ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਇਹ ਸਰਵ-ਖਿਲਾਰਾ,
ਅਪਣੀ ਹਰ ਇਕ ਤਾਨ ਸਮੇਟੇ,
ਬੇਦਰਦਾਂ ਦਾ ਆਲਮ ਮੇਟੇ ।
ਫਿਰ ਤੇਰਾ ਜੋਤੀ-ਇਕਤਾਰਾ,
ਚਮਕਾਏ ਰੂਹ-ਰਾਗ ਦਾ ਤਾਰਾ ।
ਇਹ ਇਕਤਾਰ ਵਜਾਵਣ ਵਾਲਾ,
ਰੂਹ ਵਿਚ ਜਗਤ ਨੁਹਾਵਣ ਵਾਲਾ,
'ਜਿਪਸੀ' ਏ ਜਾਂ ਦੇਵ ਕੋਈ ਏ,
ਦਰਦੀ ਸੁਰ ਜਿਸ ਨੇ ਛੋਹੀ ਏ ?
ਇਸ ਬੇਘਰ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸੁਰ ਹੈ,
ਮਾਨਵਤਾ ਦਾ ਪਾਰ-ਉਤਾਰਾ,
ਗਲੀ ਗਲੀ ਜੋ ਫਿਰੇ ਵਿਚਾਰਾ ।

ਜਾਗ ਪਿਆ ਮੇਰਾ ਇਕਤਾਰਾ,
ਵਗ ਤੁਰਿਆ ਰੀਤਾਂ ਦਾ ਧਾਰਾ,
ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੀ ਮਸਤੀ ਲੈ ਕੇ,
ਦਰਦ, ਅਮਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਲੈ ਕੇ ।

ਇਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਤੜਪਾਈ,
ਇਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਨੀਂਦ ਗਵਾਈ,
ਇਹ ਹਿੰਮਤ-ਜੋਤੀ ਦਾ ਪੁਤਲਾ,
ਇਹ ਆਲਮ ਦਾ ਨੂਰ-ਸਹਾਰਾ,
ਦਰ ਦਰ ਤੇ ਅਜ ਫਿਰੇ ਵਿਚਾਰਾ,
ਇਹ ਇਕਤਾਰੇ ਵੇਚਣ-ਹਾਰਾ !

ਬੈਲੀਆਂ

ਜਗ ਮੌਤ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਗਾਫਲ
ਜ਼ਿਦਰੀ ਦੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ।

ਕਦੇ ਲਹਿਰ ਨਾ ਜਮਾਏ ਡੇਰਾ
ਕੰਢਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਦੇਖ ਕੇ ।

ਇਹ ਵੀ ਗਾਮ ਸੀ ਲਹਿ ਗਿਆ ਮਗਰੋਂ :
ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਬਿਆਲ ਭੁੱਲਿਆ ।

ਪਈ ਛੁੱਲਦੀ ਤਹਿਜ਼ੀਬ ਤੇ ਦੁਨੀਆ
ਆਇਆ ਨਹੀਂ ਵੰਡ ਖਾਵਣਾ ।

ਕੋਈ ਜਾਗੇ, ਕੋਈ ਨਾ ਜਾਗੇ,
ਕੁਕੜਾਂ ਤਾਂ ਬਾਂਗ ਦੇਵਣੀ ।

ਨਵੈਂ ਨਵੈਂ ਸੁਪਨੇ

ਨਵੈਂ ਨਵੈਂ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਸੁਪਨੇ ;
ਨਵੈਂ, ਅਨੋਖੇ, ਅਚੰਭਾ ਮੇਰੀ ਦਵਾ ਸੁਪਨੇ ।
ਤੇਰੇ ਖਿਆਲ 'ਚ ਮੈਂ ਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਪੀ ਕੇ,
ਤੇਰੇ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਲਈ ਨੇ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ।
ਕਦੀ ਤੂੰ ਆ ਵੀ ਗਈ ਮੇਰੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਗਲੀ
ਤਾਂ ਹੋਰ ਪਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਤੇ ਪਈ ਨੇ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ।
ਚਮਕ ਚਮਕ ਕੇ ਬੁਝੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੇ ਜੁਗਾਨੂੰ ਇਹ,
ਤੇਰੇ ਖਿਆਲ ਦੇ ਹੋਏ ਕਦੀ ਨਾ ਜਾਣੂ ਇਹ ।

ਕੋਈ ਮਿਟੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਆਸ. ਲੈ ਕੇ ਹੋਰ ਬਣੋ,
ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਸੁਪਨੇ ।

ਇਹ ਖਾਬ-ਜਾਲ ਵਿਛਾਇਆ ਹੁਸਨ ਦੇ ਦਰਿਆਂ ਤੇ
ਕਿਸੇ ਦੇ ਬੁਲ੍ਹ ਗੁਲਾਬੀ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੇਸ ਫਸੇ ।
ਜਦੋਂ ਨਾ ਜਾਲ 'ਚ ਤੇਰੀ ਸ਼ਕਲ ਨਜ਼ਰ ਆਈ,
ਛਰੇਬਕਾਰ ਹੀ ਅਪਣੀ ਅਕਲ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ।
ਮੈਂ ਤੋੜ ਤਾੜ ਕੇ ਤੁਰਿਆ ਹਾਂ ਜਾਲ ਨੂੰ ਅਪਣੇ,
ਤਲਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਸੁਪਨੇ ।

ਕਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ, ਕਦੀ ਮੁਲਕ-ਪਾਰ ਦੇ ਸੁਪਨੇ;
ਡਰਾ ਰਹੇ ਨੇ ਅਨੋਖੀ ਬਹਾਰ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ।
ਦਿਨੇ ਵੀ ਸੁਪਨ-ਅਚੰਭਾ ਉਗਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ,
ਉਚੇ ਪਰੇ ਦੇ ਕਲਾਵੇ ਮਿਲਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ।
ਹਜ਼ਾਰ ਆਸ ਬਣੇਗੀ, ਰਹੇਗਾ ਮਨ ਜਦ ਤਕ;
ਮਜ਼ਾ ਹੈ ਜੀਣ ਦਾ ਜਿੰਦਾ ਰਹੇ ਸੁਪਨ ਜਦ ਤਕ ।
ਕੋਈ ਭੀ ਗਾਮ ਨਹੀਂ ਜੇ ਕਰ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਆਏ—
ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਸੁਪਨੇ,
ਨਵੇਂ ਜਨਮ ਦੇ ਲਈ ਬਸ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਸੁਪਨੇ !

ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ

ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੂੰ ਰਾਣੀ,
ਤਦ ਵੀ ਹੈ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ
ਤੇਰੀ ਜੋਤ ਨੂਰਾਨੀ--
ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੂੰ ਰਾਣੀ !

ਦੂਰ ਦੂਰ ਕੋਈ ਮੁਲਕ ਵਸੀਂ ਦਾ
ਲਖ ਆਸਾਂ ਦਾ ਤਾਰਾ,
ਖਿਚਦੀ ਜਾਏ ਪਾਂਧੀ ਤਾਈਂ
ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਸੁਹਾਣੀ,
ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ, ਰਾਣੀ !

ਕੋਲ ਗਿਆਂ ਇਕ ਦੇਸ ਅਵੱਲਾ
 ਦੂਰੋਂ ਚੰਦ ਅਸਮਾਨੀ,
 ਕੋਲ ਗਿਆਂ ਜੰਨਤ ਵੀ ਦੋਜ਼ਖ
 ਦੂਰ ਅੰਨੰਦ-ਕਹਾਣੀ--
 ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੂੰ, ਰਾਣੀ,
 ਫੇਰ ਵੀ ਦਏਂ ਜੁਆਨੀ ।

ਕੋਲ ਰਹੇ ਪਰ ਦੂਰ ਕਹਾਏ
 ਏਹੋ ਰੱਬ ਦਾ ਹੋਣਾ,
 ਮੂਲ-ਅੰਨੰਦ ਬਣੇਗਾ ਆਖਰ
 ਖੋਜ ਦਾ ਹਾਸਾ-ਰੋਣਾ ।
 ਬੇਸ਼ਕ ਮੇਰੀ ਤਨ-ਨਗਰੀ ਤੋਂ
 ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੂੰ, ਰਾਣੀ,
 ਤਦ ਵੀ ਜਗਦੀ ਹੈ ਮਨ ਅੰਦਰ
 ਤੇਰੀ ਜੋਤ ਨੂਰਾਨੀ,
 ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ, ਰਾਣੀ !

ਤੜਪ

ਅਲੋਪ-ਲਹਿਰ ਕਹਾਣੀ ਕਹਾਂ ਕੀ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ?
ਤੇਰੇ ਹੀ ਨੂਰ ਤੋਂ ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਤੜਪ ਮੇਰੀ ।
ਕਿਰਨ ਤਰਸਦੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੈ ਇਹ ;
ਤੜਪ ਕੇ ਕਹਿ ਗਈ ਬਿਜਲੀ ਕਿ ਜਿੰਦਗੀ ਹੈ ਇਹ ।
ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਦੀ ਜੋਤੀ ਅਮਰ ਰਹੀ ਇਸ ਤੋਂ,
ਜ਼ਮੀਰ-ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਜਾਰੀ ਰਹੀ ਨਜ਼ਰ ਇਸ ਤੋਂ ।
ਬੜੇ ਅਨੰਦ 'ਚ ਬੇੜੀ ਰਹੀ ਹੈ ਉਮਰਾਂ ਦੀ,
ਅਲੋਪ-ਲਹਿਰ ਕਹਾਣੀ ਕਹਾਂ ਕੀ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ?

ਅਜ਼ਲ ਦੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ਐਸੀ ਆਸ ਹੈ ਜ਼ਖਮੀ,
ਮੇਰੀ ਤਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਕੁਝ ਪਤਾ ਵੀ ਨਵੀਂ ।
ਇਲਾਜ ਇਸ ਦਾ ਨਹੀਂ ਦੂਸਰੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵੀ ;
ਇਲਾਜ ਇਸ ਦਾ ਨਹੀਂ ਅੰਬਰਾਂ ਦੇ ਤਾਰੇ ਵੀ ।

ਕੋਈ ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ,
ਅੰਦਰ ਜੀਣ ਦਾ ਹੈ ਪਾਰਿਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ।
ਹਵਾ ਦਾ ਝੋਰ ਵੀ ਰੋਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਹਵਾ ਦੇ ਲਈ,
ਦਵਾ ਭੀ ਤੜਪਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਦਵਾ ਦੇ ਲਈ ।
ਕਿਸੇ ਅਰਾਮ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰੇ ਨਾ ਆਸ ਮੇਰੀ,
ਮਹਾਨ-ਹੁਸਨ ਵੀ ਲੋਚੇ ਨਾ ਇਹ ਪਿਆਸ ਮੇਰੀ ।
ਮੇਰੀ ਕਲਮ ਦੀ ਜੁਆਨੀ 'ਚ ਛੂਨ ਹੈ ਇਸ ਦਾ,
ਅਲੋਪ-ਤੜਪ ਦੇ ਸੋਮੇ ਤੋਂ ਹੈ ਮੇਰਾ ਦਰਿਆ ।
ਤੜਪ 'ਚ ਹੀ ਕੋਈ ਅੰਦਰ ਦੀ ਹੈ ਦਵਾ ਖਬਰੇ,
ਮੇਰੀ ਤੜਪ 'ਚ ਹੈ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਭਲਾ ਖਬਰੇ ।
ਮੇਰੀ ਤੜਪ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੇ ਪਰ ਦਵਾ ਹੀ ਨਹੀਂ,
ਮੇਰੀ ਤੜਪ ਦੀ ਦਵਾ ਹੈ ਤੜਪ ਨਵੀਂ ਤੋਂ ਨਵੀਂ ।
ਅਲੋਪ-ਲਹਿਰ ਕਹਾਣੀ ਕਹਾਂ ਕੀ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ?

ਕੌਣ ਆਇਆ ?

ਅਜ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਰੋਣਕ ਰਹੀ !
ਕੌਣ ਆਇਆ, ਅੱਜ ਬੜੀ ਰੋਣਕ ਰਹੀ ?

ਸਜ ਰਹੀ ਹੈ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਦੁਕਾਨ,
ਸਜ ਸਜਾ ਕੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਨੌਜ਼ਾਨ ।
ਤੂਤੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕੌਣ ?
ਹਿਰਦਿਆਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਤੇ ਡਾਇਆ ਹੈ ਕੌਣ ?
ਕੌਣ ਆਇਆ ਰਾਤ ਹੁੰਦੀ ਦਿਨ ਗਈ ?
ਘੁੱਪ ਹਨੇਰੀ ਪਰ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਰਹੀ !
ਅਜ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਰੋਣਕ ਰਹੀ !
ਕੌਣ ਆਇਆ, ਅੱਜ ਬੜੀ ਰੋਣਕ ਰਹੀ ?

ਰਾਤ ਰੰਗੀ ਸਾੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਰੰਗ ਨੇ,
 ਹਾਸਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਅੰਬਰ ਤੰਗ ਨੇ ।
 ਵਾਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਨੂਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕੌਣ ?
 ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜੋਤ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕੌਣ ?
 ਹਰ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਹੈ ਅਚੰਭਾ ਰੋਸ਼ਨੀ ।
 ਅੱਜ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਰੋਣਕ ਰਹੀ !
 ਪਰ ਹਨੇਰੀ ਅੱਤ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਰਹੀ !

ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ ਆਉਂਦਾ ਘਰ ਨਹੀਂ,
 ਕੋਈ ਸਹਿ-ਦੀਵੇ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹਾ ਦਰ ਨਹੀਂ ।
 ਅਤ ਜੁਆਨੀ ਪਰ ਭਿਆਨਕ ਰਾਤ ਦਿਨ,
 ਰਹਿ ਗਈ ਕਿਸ ਸੋਚ ਤੇ ਤੇਰੀ ਕਿਰਨ ?
 ਖੈਰ ਤੇਰੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਕਰ ਨਿਗਾਹ,
 ਦੀਵਿਆਂ ਵਾਲੇ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਵੀ ਆ !
 ਕਿਉਂ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਸਦਾ ਕਾਲੀ ਰਹੇ ?
 ਕਿਉਂ ਮੇਰੀ ਪਿਆਲੀ ਸਦਾ ਖਾਲੀ ਰਹੇ ?
 ਕਿਉਂ ਚੁਰਾ ਕੇ ਨਜ਼ਰ ਲੰਘ ਜਾਏ ਉਸਾ ?
 ਕਿਉਂ ਬਚਾਏ ਅਪਣੇ ਪੱਲੇ ਨੂੰ ਹਵਾ ?
 ਰੋਣਕਾਂ ਵਾਲੇ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਵੀ ਆ !
 ਅੱਤ ਕਰ ਇਸ ਰਾਤ-ਜੀਵਨ ਦਾ ਕਦੀ--
 ਅੱਜ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਰੋਣਕ ਰਹੀ !

ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤੀਂ

ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤੀਂ, ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤੀਂ !

ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤੀਂ ਪੈਣ ਫੁਹਾਰਾਂ,
ਯਾਦ-ਜਗਤ ਵਿਚ ਹੋਣ ਪੁਕਾਰਾਂ !
ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤੀਂ ਬਿਜਲੀ ਕੜਕੇ,
ਪਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਭੜਕੇ।
ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤੀਂ ਬਾਰਸ ਆਈ,
ਬੈਘਰ ਦਾ ਹੁਣ ਕੌਣ ਸਹਾਈ ?
ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤੀਂ ਬੰਦ ਦੁਆਰੇ,
ਆਸਾਂ ਦੇ ਆਲੋਪ ਕਿਨਾਰੇ।
ਪਰਦੇਸੀ ਦਮ ਕਿਸ ਵਲ ਜਾਏ ?
ਜੋਤ-ਨਜ਼ਰ ਦੀ ਠੋਕਰ ਖਾਏ !
ਹੁਣ ਅਪਣਾ ਸਾਇਆ ਨਹੀਂ ਸਾਥੀ--
ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤੀਂ, ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤੀਂ !

ਰਾਤ ਵਰੀ ਨਾ, ਵਰਾ ਗਏ ਪਾਣੀ;
ਨੱਚ ਪਈ ਕੋਈ ਯਾਦ ਪੁਰਾਣੀ।
ਤੜਪੇ ਲੋਹ ਤੇ ਸੀਤ ਜੁਆਨੀ,
ਨਜ਼ਰ ਚੋਂ ਚੋਵੇ ਪੁਨਰ-ਕਹਾਣੀ।
ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤੀਂ, ਮੌਨ ਭੁਦਾਈ,
ਮੈਂ ਬੇ-ਨਾਂ ਦੇਸਾਂ ਦਾ ਰਾਹੀ !
ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਏ ਰਸਤਾ ਤੇਰਾ,
ਹਰ ਥਾਂ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਹਨੇਰਾ।

ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤੀਂ ਜਿਸ ਸਾਗਰ ਨੇ
ਭਰ ਭਰ ਡੋਲ੍ਹੇ ਝੀਲਾਂ ਝਰਨੇ,
ਕਾਸ਼ ! ਮੇਰੇ ਬੇਰਾਹ ਜੰਗਲ ਨੂੰ,
ਬਦਲ ਦਵੇ ਮੇਰੇ ਹਰ ਪਲ ਨੂੰ !
ਡੁਲੁ ਪਵੇ ਯਾਦਾਂ ਦਾ ਸੀਨਾ,
ਫਟ ਜਾਏ ਨੀਂਦਰ ਦੀ ਛਾਤੀ--
ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤੀਂ, ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤੀਂ।

ਸਾਗਰ

ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ,
ਹੋ ! ਪਾਣੀ ਰੂਪੀ ਮਾਇਆ ।

ਪਾਣੀ ਹੈਂ ਜਾਂ ਹੈ ਸ਼ਾਇਦ
ਪਾਤਾਲ-ਨਗਰ ਦਾ ਅੰਬਰ,
ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਅੰਬਰ ਚੋਂ
ਇਹ ਚੰਦ-ਜਹਾਨ ਉਜਾਗਰ
ਜਾਂ ਕੁਲ ਜੀਵਾਂ ਤੇ ਹੈ ਇਹ
ਕੁਲੀ ਰਹਿਮਤ ਦਾ ਸਾਇਆ--
ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ !

ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਗੋਰਖ-ਧੰਧਾ,
ਕੀ ਕੀ ਮਿਲ ਬਣਿਆ ਬੰਦਾ ?
ਆਪੇ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਚਾਹੇ
ਓਸੇ ਨੂੰ ਭੰਨ ਗੁਆਏ ।
ਬਣਤਰ ਦੀ ਕਥਾ ਅਧੂਰੀ,
ਤੂੰ ਹੀ ਅੱਜ ਕਰ ਦੇ ਪੂਰੀ ।

ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਬਦੀ ਨਾ ਜਾਪੇ,
 ਬੰਦਾ ਨਿਤ ਕਰੇ ਸਿਆਪੇ ।
 ਇਸ ਨੇ ਅੱਜ ਤੇਰਾ ਸੀਨਾ,
 ਕੀਤਾ ਹੈ ਚੀਨਾ ਚੀਨਾ ।
 ਇਕ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਤਰ
 ਕੀ ਕੀ ਨਹੀਂ ਏਸ ਬਣਾਇਆ ?
 ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ।

ਹਾਂ ਰੋਵੇਂ ਰੂਪ ਉਜਾਗਰ,
 ਤੂ ਸਾਗਰ ਮੈਂ ਭੀ ਸਾਗਰ ।
 ਤੂ ਚੰਦ-ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਤੜਪੇਂ,
 ਛੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੁਲਾਏਂ ;
 ਮੈਂ ਜਗ-ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਰੋਵਾਂ,
 ਉਠਿਆ ਹਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਬਾਹਵਾਂ,
 ਰੀਤਾਂ ਸੰਗ ਪਿਆ ਬੁਲਾਵਾਂ,
 ਆਵੇ, ਘੁਟ ਸੀਨੇ ਲਾਵਾਂ !

ਸਵਰਨੋ

ਰੋਜ਼ ਕਿਸੇ ਜੋਬਨ ਦਾ ਸੁਪਣਾ,
ਉਭਰਿਆ ਸੀਨਾ ;
ਸਿੰਗਾਰਫ਼ ਦੀ ਚਾਦਰ ਵਿਚ ਦੋ ਨੂਰਾਂ ਦੇ ਤਾਰੇ,
ਇਸ ਜੂਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਹਾਰੇ,
ਨੈਣ ਨਸ਼ੀਲੇ ਤਾਰਕ ਜੱਗ ਦੇ,
ਅਕਲ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਦੀਵੇ ਜਗਾਏ,
ਪਾਰ ਲੰਘਾਵਣ ਹਾਸੇ-ਰੋਣੇ,
ਬੇੜੀਆਂ ਦੋਨੇ ।
ਜਾਦੁਗਾਰ ਦੇ ਜੁਲਢ-ਮਹਿਲ ਵਿਚ
ਟਿਕ ਜਾਏ ਦਿਲ ।

ਅਮਰ ਰਹੇ ਇਹ ਸੁਦਰ ਮਾਇਆ,
ਮਨ ਦਾ ਝੂਲਾ, ਰਹਿਮ ਦਾ ਸਾਇਆ !

ਜੀਵਤ ਰਖ ਇਹ ਬੁਲ੍ਹ ਪਿਆਜ਼ੀ, ਰੰਗ ਭੁਦਾਈ,
ਜੋ ਰੰਗਦੇ ਨੇ ਨਿੱਤ ਰੁਸ਼ਨਾਈ !

ਚਾਲ ਸ਼ਰਾਬੀ ਜੀਵੇ ਨਿਸ ਦਿਨ,
ਅੰਦਰੂ ਦੇ ਦੁਖ ਪੀਵੇ ਨਿਸ ਦਿਨ,
ਰੋਜ਼ ਹੀ ਜਿਸ ਦਾ ਆਵੇ ਸੁਪਨਾ,
ਨੀਵੇਂ ਨੈਣ, ਉਭਰਿਆ ਸੀਨਾ,
ਸਨਮੁਖ ਮੇਰੇ ਜੋਬਨ ਬੂਟਾ
ਮੁਰਝਾਏ ਨਾ !

‘ਸਵਰਨ-ਕਮਲ’ ਇਹ ਕੁਮਲਾਏ ਨਾ !

ਪਰ ਹੈ ਤੇਰਾ ਭੇਦ ਅਨੋਖਾ,
ਕੁਮਲਾਣਾ ਨਾ ਝੂਠ, ਨਾ ਧੋਖਾ ।

ਪਰ ਜਦ ਇਸ ਕੁਮਲਾਣਾ ਹੋਵੇ,
ਉਸ ਦਿਨ ਮੈਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦੇ !

ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਨੀਵਾਂ ਦੇਖੇ,
ਮੇਰੀ ਹਿਕਵਿਚ ਅਮਰ ਰਹੇ ਸਭ ਇਸ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ,
ਜੀਵਨ ਸਾਰਾ ;

ਨਿਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੁਪਨਾ,
ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਜੁਲਢਾਂ, ਉਭਰਿਆ ਸੀਨਾ !

ਕੀ ਲਾਏ ਹਨ ਦੋ ਦਿਨ ਆਖਰ
ਟਿੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰ ?
ਇਕ ਜੀਵਨ ਤਾਂ ਅਮਰ ਬਣਾ ਦੇ,
ਇਕ ਜੀਵਨ ਤਾਂ ਕਲਮ ਚੁਕਾ ਦੇ,
ਇਕ ਜੀਵਨ ਸਰਜੀਵ ਬਣਾ ਦੇ,
ਰਾਤ ਰਾਵਾਏ ਜਿਸ ਦਾ ਸੁਪਨਾ,
ਚਾਲ ਸ਼ਰਾਬੀ, ਫੁਭਰਿਆ ਸੀਨਾ !

ਅਗਲੇ ਸਵੇਰੇ

ਬੀਤ ਗਏ ਹਨ ਅਗਲੇ ਸਵੇਰੇ !
ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਗਏ ਹਨ ਮੇਰੇ ਨੂਰ ਦੇ ਤੜ੍ਹੇ,
ਜੀਵਨ ਭੜਕੇ ।
ਦੂਰ ਨਾ ਹੋਵਣ ਅਪਣੇ ਹਨੇਰੇ !
ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਗਲੇ ਸਵੇਰੇ,
ਅਗਲੇ ਸਵੇਰੇ !

ਹੋਣਗੇ ਰਸਤੇ ਮੇਲ ਦੇ ਤੇਰੇ,
 ਹੋਰ ਬਹੁਤੇਰੇ ;
 ਪਰ ਹਨ ਮੇਰੇ ਆਲ-ਦੁਆਲੇ,
 ਲੱਖ ਹਿਮਾਲੇ ;
 ਗਰਕ ਗਏ ਹਨ ਕਿਸ ਸਾਗਰ ਵਿਚ
 ਰਵ-ਚੰਦ ਮੇਰੇ ?
 ਫੇਰ ਨਾ ਆਏ ਅਗਲੇ ਸਵੇਰੇ !

ਯਾਦ ਇਹ ਤੇਰਾ ਕਹਿਣਾ ਆਏ,
 ਦਿਲ ਤੜਪਾਏ,
 ਜਦ ਤੂ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਅਜ਼ਲ ਦੀ ਰਾਤੀः”,
 ਠੋਕ ਕੇ ਛਾਤੀਃ :
 “ਫੇਰ ਮਿਲਾਂਗੇ ਅਗਲੇ ਸਵੇਰੇ,
 ਚਾਨਣ ਮੇਰੇ !”
 ਆਤਮ-ਜੋਤ ਬੁਝਾਈ ਜਾਏ
 ਬਾਹਰ ਦਾ ਸਾਇਆ ;
 ਹਰ ਇਕ ਆਸ ਦਬਾਈ ਜਾਏ
 ਬਾਹਰ ਦਾ ਸਾਇਆ ;
 ਹੁਣ ਬਸ ਮੇਰੀ ਲਾਸ਼ ਨਿਮਾਣੀ,
 ਹੇ ! ਮੇਰੀ ਰਾਣੀ,

ਹੋਵੇਗੀ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਤੇਰੇ,
ਅਗਲੇ ਸਵੇਰੇ !

ਬਦਲ ਦੇ ਜਾਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਫੇਰੇ,
ਘੁੱਪ ਹਨੇਰੇ,
ਜਾਨਣ ਮੇਰੇ !
ਫੇਰ ਜਗਾ ਦੇ ਅਗਲੇ ਸਵੇਰੇ,
ਅਗਲੇ ਸਵੇਰੇ !

ਝੀਲਾਂ

ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਨਾ ਕੋਈ !
ਮੇਰਾ ਅੰਤ ਨਾ ਕੋਈ !

ਨਾ ਕੋਈ ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੇ,
ਨਾ ਕੋਈ ਨੇੜੇ ਸਾਡੇ ।
ਲਖ ਗੁਆਲਾਂ, ਲਖ ਫਾਹੀਆਂ,
ਖਬਰੇ ਕਿਸ ਨੇ ਪਾਈਆਂ ?

ਉੱਚੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਸੁਖ-ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਚੀਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ,
ਦੁਖ-ਪਰਬਤ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ।
ਅਪਣੇ ਹੀ ਸੀਨੇ ਚੋਂ ਛੁੱਟ ਛੁੱਟ ਝੀਲ ਜੁਆਨੀ ਹੋਈ,
ਆਪਣਾ ਅੰਤ ਨਾ ਕੋਈ !

ਵਗ ਵਗ ਜਾਣ ਝਨਾਂ ਨੈਣਾਂ ਦੇ,
 ਭੇਦ ਨਾ ਪਾਏ ਦਿਲ-ਵਹਿਣਾਂ ਦੇ ;
 ਵਗ ਵਗ ਜਾਵਣ ਨੀਲੇ ਪਾਣੀ
 ਸੀਤਲ ਸੀਤਲ ਝੀਲਾਂ ਥਾਣੀ ;
 ਜਰਾ-ਜੀਵਨ ਦੀ ਖੇਤੀ
 ਅਜੇ ਨਾ ਹੋਈ ਭੇਤੀ ;
 ਅੰਦਰ ਦੇ ਕੁਝ ਸਾਏ
 ਕਦੀ ਸਮਝ ਨਾ ਆਏ !
 ਇਹ ਗੁੰਝਲਾਂ, ਇਹ ਫਾਹੀਆਂ,
 ਖਬਰੇ ਕਿਸ ਨੇ ਪਾਈਆਂ ?
 ਉਜੜੇ ਉਜੜੇ ਰਾਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਅਪਣੀ ਆਸ਼ਾ ਰੋਈ,
 ਅਪਣਾ ਅੰਤ ਨਾ ਕੋਈ !

ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਪਾਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਲਖ ਝੀਲਾਂ, ਲਖ ਥਾਈਆਂ,
 ਰਾਹ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਆਈਆਂ ;
 ਪਰ ਦੋ ਕਾਲੀਆਂ ਝੀਲਾਂ
 ਦਿਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪੀ ਲਾਂ !
 ਡੁਬਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਸੂਰਜ ਚਾਹਵਾਂ
 ਸੌਂ ਜਾਵਾਂ ਵਿਚ ਨੀਲਾਂ ;
 ਤਰਦੇ ਦੇਖ ਕੰਵਲ ਦੇ ਪੱਤੇ
 ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜੀ ਲਾਂ ।

ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰਾ ਉਤਰਨਾ ਚੜ੍ਹਨਾ,
ਇਹ ਜਨਮਾਂ ਦੀਆਂ ਝੀਲਾਂ :
ਇੱਕ ਹੱਸੀ, ਇੱਕ ਰੋਈ--

ਮੇਰਾ ਅੰਤ ਨਾ ਕੋਈ !
ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਨਾ ਕੋਈ !

ਕੰਵਲ ਪੱਤੇ

ਨੀਲੇ ਨੀਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਭੂੰਘੇ ਭੂੰਘੇ ਸਾਏ,
ਹੁਣ ਕੋਈ ਆਏ !
ਬੀਲ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁਣ ਕੋਈ ਆਏ !
ਨਿਧੀਆਂ ਨਿਧੀਆਂ ਅੰਤਮ ਰਿਸ਼ਮਾਂ,
ਗੁੜੀਆਂ ਸ਼ਾਮਾਂ ,
ਫੁਲ-ਕਲੀਆਂ ਨੇ ਰੰਗ ਵਟਾਏ,
ਹੁਣ ਕੋਈ ਆਏ !

ਨੀਲਮ ਰੰਗੀਆਂ ਮੌ ਲਹਿਰਾਂ ਤੇ
 ਕੰਵਲ ਦੇ ਪੱਤੇ
 ਦੇਖ ਕੇ ਏਧਰ ਉਧਰ ਤਰਦੇ
 ਦਿਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੁਗਨੂੰ ਬਣ ਕੇ
 ਦੀਪ ਜਗਾਏ !
 ਝੀਲ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁਣ ਕੋਈ ਆਏ !
 ਹਲਕੀਆਂ ਹਲਕੀਆਂ ਚੇਦ-ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਕੰਵਲ ਦੇ ਪੱਤੇ,
 ਜੀਵਨ ਸੁਪਨੇ ।
 ਕਿਸ ਦੇ ਪੈਰ ਨੇ ਨੀਲਮ-ਫਰਸ਼ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਗਦੇ,
 ਦੁਖ ਹਰਦੇ ਦੁਖੀਆ ਰਗ ਰਗ ਦੇ ?
 ਕੋਈ ਵਿਲ ਵਿਚ ਦਰਦ, ਕੋਈ ਪਰ ਯਾਦ ਜਗਾਏ !
 ਹੁਣ ਕੋਈ ਆਏ !
 ਨੀਲੇ ਨੀਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਢੂਘ ਢੂਘ ਸਾਏ !

ਝੀਲ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁਣ ਕੋਈ ਆਏ !
 ਝੀਲ ਮੇਰੀ ਵਿਚ ਕੰਵਲ ਨਾ ਤਰਦੇ,
 ਡੁਬ ਡੁਬ ਮੰਦਰਦੇ ।
 ਝੀਲ ਮੇਰੀ ਦਾ ਅੰਤ ਨਾ ਆਏ.
 ਦਿਲ ਗੁੰਮ ਜਾਏ ।
 ਸੁਰਮੇ ਰੰਗੀਆਂ ਮੌਜਾਂ ਅੰਦਰ
 ਗਾਰਕ ਗਿਆ ਘਰ !

ਗੈਥੀ ਹੱਥ ਮੁਹਾਣਾ ਕੋਈ ਆਣ ਤਰਾਏ,
ਹੁਣ ਕੋਈ ਆਏ !

ਸੂਰਜ ਦਾ ਜਿਸ ਦੀਪ ਬੁਝਇਆ,
ਉਸ ਦਾ ਸਾਇਆ,
ਆਣ ਕੇ ਮੇਰੀ ਜੋਤ ਜਗਾਏ,
ਹੁਣ ਕੋਈ ਆਏ !
ਝੀਲ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁਣ ਕੋਈ ਆਏ !

ਨਰਗਸ

ਗੁਮ ਸੁਮ ਕਿਸ ਨੂੰ ਲੋਚੇਂ ਯਾਰ ?
ਪੰਡੀ ਰੀਤ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਗਾਵਣ,
ਸਿੰਬਲ ਅਰਸ਼ 'ਚ ਉਡਣਾ ਚਾਹਵਣ ;
ਬਾਗ ਕਰੇ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਆ ਕੇ
ਸੀਨਾ ਤਾਰੋ ਤਾਰ,
ਪਰ ਤੂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਲੋਚੇਂ ਯਾਰ ?

ਕਿਸ ਸੋਹਣੀ ਨੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਮੋਹਿਆ ?
ਕਿਸ ਦਾ ਅਨਹਦ ਦੇਖ ਕੇ ਜਲਵਾ,
ਕਿਸ ਆਸਾ ਵਿਚ ਗੁਮ ਤੂ ਹੋਇਆ ?
ਅਜ਼ਲ ਤੋਂ ਐਸੀ ਅੱਖ ਲੜਾਈ,
ਯੁਗ-ਰਾਤਾਂ ਲੰਘੀਆਂ ਨਹੀਂ ਆਈ ?
ਦੱਸ ਮੈਨੂੰ, ਕੁਝ ਕਰਾਂ ਮੈਂ, ਯਾਰਾ—
ਦਿਲ ਦਾ ਦਿਲ ਦਾਰੂ, ਦਿਲਦਾਰਾ ।

ਉਪਬਨ ਦੀ ਤੂੰ ਅੱਖ ਹੈਂ ਪ੍ਰਬਰੇ,
 ਜਾਂ ਸੱਚ-ਖੰਡ ਦੀ ਦੱਖ ਹੈਂ ਪ੍ਰਬਰੇ !
 ਹੋ ! ਕੁਦਰਤ-ਅਬਰ ਦੇ ਤਾਰੇ,
 ਕਰ ਸੀਨੇ ਦੇ ਜ਼ਾਹਰ ਨਜ਼ਾਰੇ ;
 ਪੁਸ਼ਪ-ਨਗਰ ਦੇ ਮਸਤ ਪ੍ਰਾਣੀ,
 ਆਖ ਦੇ ਆਪਣੀ ਪਿਆਰ-ਕਹਾਣੀ ;
 ਮੌਨ ਖੜੇ ਉਮਰਾਂ ਦੇ ਪਾਂਧੀ,
 ਕੀ ਹੈਂ ਅਸਲੇ-ਹੁਸਨ ਦਾ ਰਾਹੀ ?
 ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈਂ
 ਕੀ ਪਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ?
 ਗੁਮ ਸੁਮ ਕਿਸ ਨੂੰ ਲੋਚੇ, ਯਾਰ ?

ਨਰਗਸ ! ਤੇਰੀ ਅੱਖ ਮੈਂ ਚਾਹਵਾਂ !
 ਜੇ ਮਿਲ ਜਾਏ 'ਉਸ' ਨੂੰ ਪਾਵਾਂ ।

ਨਵਾਂ ਸਾਲ

ਆਖੇ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸਾਲ ;
ਰਾਹੀਂ, ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਭਾਲ ।

ਅਗਲੇ ਧੁੰਦ ਸਵੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇਰਾ ਨੂਰ,
ਅਗਲੇ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹੁੰਚੇ ਦਮ ਬੇੜੀ ਦਾ ਪੂਰ,
ਜੂਨ-ਸਤਾਰੇ ਦੇ ਵਿਚ ਚਮਕੇ ਆਸ ਨਵੀਂ ਦੀ ਜੋਤ,
ਬੇਸ਼ਕ ਨਾ ਤੁਰ ਚਮਕ-ਨਰਾਰ ਦੇ ਕਾਫ਼ਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ --
ਰਾਹੀਂ, ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਭਾਲ ।

ਰਾਹੀਂ, ਜੋਤ-ਕਰਮ ਦੀ ਲਾਟ

ਕਰੇ ਸੁਖਾਲੀ ਅਤ ਭਿਆਨਕ ਜਨਮ ਜਨਮ ਦੀ ਵਾਟ ;
ਹੁਸਨ-ਅਗਨ ਵਿਚ ਸੁਧੇ ਜੁਅਫ਼ੀ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਦੀ ਲੋ ;
ਰਾਤਾਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਢਾਲੇ ਇਸ਼ਕ-ਕਿਰਨ ਦੀ ਛੁਹ ;
ਆਪਣਾ ਪਾਸਾ ਰੱਖ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਨਾ ਚੌਕਾਂ ਵਿਚ ਰੋ ।
ਨਾ ਗਾ ਗੀਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੇਸ਼ਕ, ਨਾ ਤੁਰ ਇਸ ਦੀ ਚਾਲ ;
ਉਲਟ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਏਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਹੈ ਇਕ ਕਾਰ ਵਿਸ਼ਾਲ --
ਰਾਹੀਂ, ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਭਾਲ ।

ਪੂਰਬ ਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਅੰਦਰ ਹੈ ਇਕ ਰੂਹ ਦੀ ਲਹਿਰ,
ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹੁ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕੁਲ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵੈਰ ।
ਕੀ ਆਰਾਮ ਕਰੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਣੀ, ਕੀ ਸਭਿੱਤਾ ਦੀ ਖੈਰ,
ਜੰਗਾਂ ਦੀ ਅਗਨੀ ਤੇ ਹੋਵਣ ਜਦ ਧਰਤੀ ਦੇ ਪੈਰ ?
ਹਰ ਇਕ ਮਹਿਲ ਸਜਾਉਣਾ ਚਾਹੇ ਦੀਪ ਨਢੇ ਦੇ ਬਾਲ,
ਭੁਜਦੇ ਜਾਣ ਬਸੰਤ ਇਸੇ ਵਿਚ, ਸੜਦੇ ਜਾਣ ਸਿਆਲ !
ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਫਲ ਦੀ ਸ਼ੀਰੀਂ ਕੀ ਸਮਝੇਗੀ ਡਾਲ ?
ਇਹ ਫਲ ਸ਼ਾਇਦ ਏਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਬਣ ਕੇ ਨਿਕਲੇ ਕਾਲ !
ਜਿਸ ਮੰਜ਼ਲ ਤੇ ਹੱਲ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੁਨੀਆ-ਰੂਪ ਸੁਆਲ,
ਰਾਹੀ, ਉਸ ਮੰਜ਼ਲ ਨੂੰ ਭਾਲ--
ਅੰਦੇ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸਾਲ ।

ਅਧੂਰਾ ਸੁਪਨਾ

ਧਰਤੀ, ਇਕ ਅਨੋਖੀ ਧਰਤੀ !

ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਨਾਲ,
ਸਾਉਣ ਦੀ ਅਰਸ਼ੀ ਪੀਂਘ ਨੂੰ ਗਾਲ,
ਚਾਂਦੀ ਤੇ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਢਾਲ,
ਲਖ ਸੁਪਨੇ ਦੀਆਂ ਕਾਨਾਂ ਫੇਲ,
ਮਿੱਠੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਪੀੜਾਂ ਘੇਲ,
ਰੂਹ-ਸਾਗਰ ਦੀ ਰੱਤੀ ਰੇਤ,
ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਕਿਣਕੇ ਹੁਸਨ ਸਮੇਤ,
ਖਬਰੇ ਕੀ ਸ਼ੈ ਹੋਰ ਮਿਲਾਈ ?
ਉਸ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ,
ਦੈਵੀ ਧਰਤੀ ਆਪ ਬਣਾਈ,
ਉਸ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ—
ਧਰਤੀ, ਇਕ ਅਨੋਖੀ ਧਰਤੀ !

ਦਿਲ ਰੰਗੀ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ
 ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਮ ਹੋ ਕੇ,
 ਬੰਸੀ ਆਪਣੀ ਖੂਬ ਵਜਾਂਦਾ,
 ਅਜ਼ਲ ਦੀ ਮਸਤੀ ਆਪਾ ਗਾਂਦਾ
 ਪਹਿਲੀ ਨੀਮ ਸੁਨਹਿਰੀ ਭੋਂ ਤੇ
 ਤੁਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਪੰਡੀ ਗਾਏ ;
 ਦੋਵੇਂ ਵਕਤ ਮਿਲਣ ਦੇ ਵੇਲੇ
 ਜਾਦੂਗਰ ਕੋਈ ਬੇੜੀ ਠੇਲ੍ਹੇ--
 ਰਾਹ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕੀ ਨਿੱਘੀਆਂ ਛਾਵਾਂ
 ਵਾਂਗ ਸ਼ਰਾਬੀ ਲੰਘਦਾ ਜਾਵਾਂ ।

ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਬੰਸੀ ਦੀਆਂ ਤਾਨਾਂ
 ਗਾਲ ਮੇਰੇ ਆ ਲੱਗਣ ਟਾਹਣਾਂ ;
 ਘਾਹ ਅੱਡੀਆਂ ਚੁਕ ਚੁਕ ਵੇਂਹਦੇ ਨੇ,
 ਪੱਤੇ ਤਾਲ ਪਏ ਦੇਂਦੇ ਨੇ ।
 ਲਗਣ ਸੀਨੇ ਨਾਲ ਨਜ਼ਾਰੇ
 ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਹੱਸਣ ਸਾਰੇ ।
 ਜਦ ਕੋਈ ਆਪੇ ਦੇ ਵਿਚ ਆਏ,
 ਹਿੱਕ ਅੰਦਰ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਨੂੰ ਪਾਏ ।
 ਇਜ਼ਤ ਅਪਣੀ ਸਿਰ ਤੇ ਚਾਹੇ,
 ਸਭ ਕੁਝ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਆ ਜਾਏ ।

ਤੁਰਦਾ ਗਿਆ ਮੈਂ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ,
 ਭਰਦਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਡਵੀਂ ਝੋਲੀ,
 ਦੂਰ ਫਜ਼ਾ ਦੀ ਭੁਖ ਨੂੰ ਕਰਦਾ,
 ਪੌਣ ਦੀ ਖਾਲੀ ਝੋਲੀ ਭਰਦਾ ।

ਆਇਆ ਮੈਂ ਇਕ ਮਹਿਲ ਦੇ ਲਾਗੇ,
 ਗੈਬ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਲਿਖਿਆ ਉਸ ਤੇ ।
 ਸਾਇਦ ਕਿਸੇ ਸਨਹਿਰੀ ਜਾਂ
 ਸਾਇਆਂ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਇਸ ਨੂੰ
 ਜਾਂ ਸੌ-ਰੰਗ-ਬਿੱਖਾਲ ਹੈ ਲਾਇਆ
 ਜਾਂ ਪਰੀਆਂ ਦੇ ਪਰਾਂ ਦਾ ਸਾਇਆ ।
 ਇਕ ਬੁਰਜੋਂ ਇਸ ਦੇ ਬਲਿਹਾਰ,
 ਲੰਕਾ ਦੇ ਲਖ ਸੂਰਨ-ਮੁਨਾਰ ।
 ਮਹਿਕ ਭਰੀ ਬੰਸੀ ਦੀ ਤਾਨ
 ਹੋਇਆ ਸੁਣ ਕੇ ਮਹਿਲ ਹੈਰਾਨ ।

ਬਾਰੀ ਚੋਂ ਝਾਕੀ ਮੁਟਿਆਰ,
 ਦਿੱਤਾ ਰੂਹ ਤੇ ਨੂਰ ਖਿਲਾਰ !
 ਅੰਬਰ ਦੇ ਜਾਂ ਪਿਘਲ ਕੇ ਤਾਰੇ
 ਡੁਲ੍ਹ ਪਏ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ !

ਕਾਲੇ ਮੌਘ ਚੋਂ ਸੰਦਲ ਵਰਿਆ,
 ਜੀਵਨ-ਉਪਬਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹਰਿਆ !
 ਜੀਭ ਨਜ਼ਰ ਦੀ ਨਾਲ ਬੁਲਾ ਕੇ,
 “ਬੰਸੀ”, ਕਿਹਾ, “ਸੁਣਾ ਜਾ ਆ ਕੇ ?”

ਜਿਵੇਂ ਸਖੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ’ਚ ਆਏ,
 ਕ੍ਰਿਸਨ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਮਹਿਲ ਬੁਲਾਏ ।
 ਪੂਰਨ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਡਰਿਆ,
 ਬੈਪਰਵਾਹ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਵੜਿਆ ।
 ਜਦ ਮੈਂ ਅਪਣਾ ਪੈਰ ਵਧਾਇਆ,
 ਉਪਰ ਨੂੰ ਜਦ ਜਾਣਾ ਚਾਹਿਆ,
 ਮਿੱਠੀ ਮਿੱਠੀ ਨਿਮ੍ਰਿ ਸੁਰ ਵਿਚ
 ਪੌੜੀ ਨੇ ਇਹ ਰਾਗ ਅਲਾਇਆ :

“ਚੰਗਾ ਹੈ ਉਪਰ ਵਲ ਜਾਣਾ
 ਯਾਦ ਪਰ ਅਪਣਾ ਰਹੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ।
 ਚੰਦਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਬਦਲੀਂ ਹੀਰਾ,
 ਅਪਣੀ ਤਾਨ ਨਾ ਵੇਚੀਂ, ਵੀਰਾ !
 ਦੇਖ ਕੇ ਹਾਸਾ ਭੁਲੁ ਨਾ ਜਾਵੀਂ,
 ਰੋਣਾ ਅਪਣਾ ਭੁਲ ਨਾ ਜਾਵੀ,

ਸਿਫਤ-ਪਵਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਹੇ ਪਾਂਧੀ !
ਏਸ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਫੁਲ ਨਾ ਜਾਵੀ ।”
ਮੈਂ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹਜ਼ਾਰ ਕੁ ਪੈੜੀ,
ਹੱਦ ਨਾ ਆਈ, ਕੋਈ ਨਾ ਬਹੁੜੀ ।

ਜਦ ਹੇਠਾਂ ਵਲ ਕਰਾਂ ਧਿਆਨ,
ਛੱਤਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਬਦਲੀ ਜਾਣ ।
ਬੱਦਲ ਉਨਾਬੀ ਪੀਲੇ ਹੋਏ
ਰੰਗ ਗੁਲਾਬੀ ਨੀਲੇ ਹੋਏ.....

.....

ਬਾਰਸ਼ ਵਾਸਤੇ

[ਲੋੜੀ ਨੂੰ]

ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸਬਜ਼ੇ ਲੈ ਕੇ,
ਲੈ ਕੇ ਕਲੀਆਂ, ਸ਼ਾਖਾਂ ਬੁਟੇ,
ਆਵਣ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨੂਰੀ ਯਾਦਾਂ !
ਝਾਊਲੇ ਆਵਣ ਆਪ ਨਾ ਆਏ ;
ਕਿਵੇਂ ਕੋਈ ਹੁਣ ਕੋਲ ਬੁਲਾਏ ?
ਸੰਘ ਮਿਲੇ ਕਰ ਕਰ ਫਰਿਆਦਾਂ,
ਉਸ ਬਿਨ ਉਜੜੇ ਵਿਹੜੇ ਰਾਲੀਆਂ,
ਸੁੱਕੀਆਂ ਵੇਲਾਂ, ਟੁੱਟੀਆਂ ਫਲੀਆਂ,
ਉਸ ਬਿਨ ਤਰਸ ਰਹੀ ਹੈ ਦੁਨੀਆ !

ਅਪਣੀ ਜੁਲਫ-ਕੁਡਲ ਵਿਚ ਢਾਹ ਕੇ,
ਸੋਨੇ ਰੰਗੇ ਨਾਚ ਵਿਖਾ ਕੇ,
ਹੋ ਲੋੜੀ, ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਆ ।
ਆ ਧਰਤੀ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਬੁਝਾਏ,
ਫਸਲਾਂ ਬਣ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਆਏ,
ਹਰ ਅੰਦਰ ਦੀ ਭੁੱਖ ਮਿਟਾਏ ।
ਸੰਘ ਮਿਲੇ ਕਰ ਕਰ ਫਰਿਆਦਾਂ,
ਉਸ ਬਿਨ ਤਰਸ ਰਹੀ ਹੈ ਦੁਨੀਆ,
ਹੋ ਲੋੜੀ, ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਆ ।

ਰਾਜ-ਕੰਵਲ ਨੂੰ

ਸਈਏ ਨੀ, ਜੇ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਵੱਸ ਚੱਲੋ !

ਤੇੜ ਲਿਆਵੇ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਨੂੰ
ਤਾਰੇ ਲਾਹ ਲਵੇ ਥੱਲੇ—
ਸਈਏ ਨੀ, ਜੇ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਵੱਸ ਚੱਲੋ ।

ਸਈਏ ਨੀ, ਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੱਸ ਚੱਲੇ,
ਅਰਸਾਂ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਨੂੰ ਲਾਵਣ
ਤੁਹਮਤ ਰੂਪ ਬੁਰਾਈ;
ਸੁਧ ਮੰਮ੍ਰਿਤ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਵੇ
ਐਸੀ ਕਰਨ ਸਫ਼ਾਈ;
ਨਰਕਾਂ ਦੀ ਖਾਈ ਵਿਚ ਪਾਵਣ
ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਪੱਲੇ—
ਸਈਏ ਨੀ, ਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੱਸ ਚੱਲੋ ।

ਸਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਤਾਈਂ
 ਆਖਣ, “ਕੰਮ ਅਵੱਲੇ”;
 ਮੇਰਾਂ ਦੇ ਨਾਚਾਂ ਨੂੰ ਆਖਣ,
 “ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਝੱਲੇ ?”
 ਕੋਇਲ ਦੇ ਸੁਰ-ਸੂਰਗ ਨੂੰ ਕੋਈ
 ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਉਥੱਲੇ ।
 ਪੀਣ ਨਾ ਦੇਵਣ ਭਰ ਕੇ ਕੋਈ
 ਸੱਧਰ-ਆਸ-ਪਿਆਲੀ ;
 ਜਲ-ਪਰੀਆਂ ਤੇ ਇੰਦਰ-ਪੁਰੀ ਨੂੰ
 ਰਹਿਣ ਨਾ ਵੈਣ ਸੁਖੱਲੇ ;
 ਸਈਏ ਨੀ, ਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੱਸ ਚੱਲੇ ।

ਨਾ ਤੱਕ ਤੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ
 ਸ਼ਕਲ ਵਿਗਾੜਨ ਵਾਲੇ,
 ਨਾ ਤੂੰ ਪੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਤਾਨੁ
 ਸੀਨਾ-ਗਾਲ ਪਿਆਲੇ ;
 ਅਪਣੇ ਦਿਲ ਅਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨੂੰ
 ਇਹ ਬਦਲੇ ਲਖਵਾਰੀ,
 ਕੀ ਦੁਨੀਆ ? ਕੀ ਇਸ ਦਾ ਰੌਲਾ ?
 ਕੀ ਡਰਨਾ ਹੈ, ਪਿਆਰੀ ?

ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰੀਏ ਦਿਲ ਹੀ ਐਸਾ
ਦੁਖ-ਦਰਿਆ ਜੋ ਠੱਲ੍ਹੇ ?
ਆਪਣਾ ਅਰਸ਼ ਵਸਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ
ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ 'ਕੱਲੇ ;
ਨਾ ਕਰ ਤੂ ਪਰਵਾਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ;
ਇਹ ਆਖਣ, ਰੱਬ ਝੱਲੇ ।
ਕੀ ਪਰਵਾਹ ਬੇਦਰਦ ਮਨਾਂ ਦੀ,
ਪੂਰੇ ਹਨ ਕਿਸ ਗੱਲੇ ?
ਨਿਰਮਲ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਜਾ ਝਾੜਨ
ਬਦਨਾਮੀ ਦੇ ਪੱਲੇ ;
ਸਈਏ ਨੀ, ਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਸ ਚੱਲੇ !
ਸਈਏ ਨੀ, ਜੇ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਵਸ ਚੱਲੇ ।

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਾਜ਼

ਵੱਜਦਾ ਏ ਸਾਜ਼ ਪਿਆ,
ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਜਾਂਦਾ ਏ ਅੰਦਰ ਦਾ ਰਾਜ਼ ਪਿਆ !

ਦਿਲ ਆਖੋ, “ਕਹਿ ਦੇ ਇਕ ਵਾਰ ਹੀ ਸਾਰੇ ਭੇਦ !”
ਮੂੰਹ ਤਕ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਖੁੰਬ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ !
ਅੰਦਰ ਜੋਤ ਜਗੇ ਨਾ ਸੇਕ, ਨਾ ਬਾਹਰ ਲੋ।

“ਮਨ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਦੇ ਲੁਕਵੇਂ ਲੁਕਵੇਂ ਘੋਲ”,
ਸਾਜ਼ਾਂ ਚੌਂ ਕੋਈ ਆਖੋ, “ਖੋਲ੍ਹੁ ਸਕੋ ਤਾਂ ਖੋਲ੍ਹੁ ।”

ਕੁਝ ਮੈਂ ਕਹਿ ਵੀ ਦਿਆਂ ਪਰ ਮਤਲੁਬ ਕਢਦੇ ਨੇ ਹੋਰ ;
ਜੁਗਨੂੰ, ਪਰਵਾਨੇ ਉਡ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਬੋਲ ।

ਪੂਰਬ ਵਾਂਗੂ ਹੀ ਪੂਰਨ ਪੱਛਮ ਦਾ ਸਾਜ਼ —

ਵੱਜਦਾ ਸਾਜ਼ ਪਿਆ,
ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਜਾਂਦਾ ਏ ਅੰਦਰ ਦਾ ਰਾਜ਼ ਪਿਆ !

ਅੱਤ ਨੀਵੀਂ, ਅੱਤ ਉਚੀ ਸੁਰ ਦੀ ਪੀਂਘ ਅਲੋਪ,
ਜਿਸ ਦੀ ਝੂਲਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਚੌਂ ਜਗੇ ਨੂਰ ;
ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਏ ਹੂਰ,
ਮੁੜਦੇ ਅੰਗ, ਖਿਸਕਦੇ ਬਸ੍ਤੂ, ਰੂਪ ਅਨੂਪ !
ਵਸਦਾ ਜਾਂਦਾ ਏ ਕੋਈ ਫੁਲ-ਪੱਤੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ;

ਹੰਝੂ ਬਾਹਰ ਵਗਣ, ਅੰਦਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਲਹਿਰ।
 ਜੋਬਨ ਦਾ ਦੀਵਾ ਚਾਹੇ ਹੰਝੂਆਂ ਦਾ ਤੇਲ,
 ਜੀਵਨ ਹੈ ਸ਼ਾਇਦ ਬਸ ਜਗਣ ਬੁਝਣ ਦਾ ਮੇਲ—
 ਵੱਜਦਾ ਸਾਜ਼ ਪਿਆ,
 ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਜਾਂਦਾ ਏ ਅੰਦਰ ਦਾ ਰਾਜ਼ ਪਿਆ!

ਵੱਜਦਾ ਏ ਸਾਜ਼ ਮਹਾਨ,
 ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ ਪੀ ਕੇ ਮੇਰੇ ਤਾਰੇ ਡੁਲ੍ਹਦੇ ਜਾਣ!
 ਤਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਸਖਤ ਪਰ ਦੇਵਾਂਗਾ ਦਰਦੀ ਗੀਤ ;
 ਵਾਯੂ ਦੀ ਸਰਗਮ ਤੇ ਗਾਵਾਂਗਾਂ ਸਾਂਝੀ ਪ੍ਰੀਤ।
 ਪੱਛਮ-ਪੂਰਬ ਦਾ ਹੈ ਕੋਮਲ ਹੁਨਰ ਸਮਾਨ ;
 ਏਸੇ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਜਹਾਨ
 ਹੋਸਨ ਸਭ ਇਨਸਾਨ।

ਦਰਦੀ ਵੀਰ ਪਿਆਰੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਜਾਨ,
 ਸਭ ਦਾ ਹੱਥ ਮਿਲਾਏ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਆਰੂਪ।
 ਬੇੜੀ ਹੁਨਰ ਕਰੇਗੀ ਦੁਖ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ।
 “ਇਕੋ ਰੂਪ ਨੇ ਸਭ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਸੁਹਲ”,
 ਸਾਜ਼ਾਂ ਚੋਂ ਕੋਈ ਆਖੇ, “ਬੋਲ ਸਕੋਂ ਤਾਂ ਬੋਲ।”

ਵੱਜਦਾ ਏ ਸਾਜ਼ ਪਿਆ,
 ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਜਾਂਦਾ ਏ ਜੀਵਨ ਦਾ ਰਾਜ਼ ਪਿਆ।

ਗੀਤ ਨਾ ਗਾਏ

ਜੋ ਗਾਣੇ ਸਨ ਗੀਤ ਨਾ ਗਾਏ !

ਯਾਦ ਤੇਰੀ ਵਿਚ ਨੀਂਦ ਤਾਂ ਆਈ
ਜੋ ਆਉਣੇ ਸਨ ਸੁਪਨ ਨਾ ਆਏ—

ਜੋ ਗਾਣੇ ਸਨ ਗੀਤ ਨਾ ਗਾਏ !

ਦੂਰ ਮੇਰੀ ਮੰਜ਼ਲ ਦਾ ਦੀਵਾ
ਕਿਸ ਪੱਲੇ ਨੇ ਆਣ ਬੁਝਾਇਆ ?
ਪੈ ਗਏ ਪਰਦੇ, ਲੁਕ ਗਏ ਰਸਤੇ,
ਆਸ-ਨਗਰ ਦੇ ਤੁਬ ਗਏ ਤਾਰੇ ;
ਗੀਤ ਬੇਹੋਸ਼ ਹਲਕ ਵਿਚ ਹੋਏ
ਜੋ ਸਨ ਆਮ ਛਲਕ ਵਿਚ ਹੋਏ ;
ਇਸ ਧੁਪ-ਛਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਾ ਆਏ !

ਜੋ ਗਾਣੇ ਸਨ ਗੀਤ ਨਾ ਗਾਏ !

ਤੁਰਿਆ ਵਿਖਮ ਹਨੇਰਾਂ ਅੰਦਰ,
ਲੱਖ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਫੇਰਾਂ ਅੰਦਰ ;
ਰਾਹ ਵਿਚ ਕੁਝ ਭੁੱਲਿਆ, ਕੁਝ ਗਾਇਆ,
ਸੁਰ ਮੇਰੀ ਲਖ ਰੂਪ ਵਟਾਏ ;
ਦਿਲ-ਜੋਤੀ ਆਏ ਪਰ, ਹਾਏ !

ਜੋ ਗਾਣੇ ਸਨ ਗੀਤ ਨਾ ਗਾਏ !